

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina VI

Broj 41-42

Kolovoz-Rujan 2008.

Cijena 1 €

ISSN 1800-5179

DUBROVNIK, VENECIJA, SIENA, KOTOR

Hodočašće dum Marinu

809.

1200 GODINA DOLASKA
moćju Sv. Tripuna u Kotor

2009.

**VOLIM ZIMU,
VOLIM SLADOLED!**

www.ledo.hr

Jeste li znali...

...da prema istraživanju britanskih znanstvenika sladoled izaziva osjećaj sreće? Dokazano je da već samo jedna žlica ure ledene slatke izaziva reakciju u zonama sreće u mozgu. A osim osjećaja sreće, Ledo sladoledi izazivaju i osjećaj užika jer nastaju spajanjem najkvalitetnijeg mlijeka, čokolade i voća, a savršeno se kombiniraju sa slagom, čokoladnim sirupom, sjeckanim lješnjacima ili komadićima voća.

*Ledo sladoled i zimi, zašto ne?!
Neka vas obuzme sreća najveća!*

IZ KOTORSKE BISKUPIJE

Gospi vraćeno zvono

STR. 18

SPORAZUM MINISTARA KULTURE RH I CG

Nova era suradnje

STR. 20

AKTUALNOSTI IZ MINISTARSTVA MANJINA

I Srbi formirali vijeće

STR. 22

U ĐIRU KOTORSKIM LJETOM

Tko će biti kapo

STR. 24

OSVRT NA KULTURNI TRENUTAK U BARU

Mijenjati nešto

STR. 27

ŽENE KOTORA: JELENA ANTOVIĆ

Ne postoje tajne prošlosti

STR. 38

Poštovani čitatelji

Nekada davno, prije pola tisućljeća, na istočnoj granici Dubrovačke Republike bila je velika Venecija i njezin centar na tom području, Kotor, vječni dubrovački rival. U Dubrovniku, Sieni, Veneciji, živio je pisac, glumac, redatelj, urotnik, svjetski putnik, vizionar kojeg nisu voljeli ni vlast ni ideologije, pučanin plemićkog kotorskog podrijetla - Marin Držić. Jedan od prvih hrvatskih pisaca, ali i ljudi sa ovih prostora uopće, koji je imao osjećaj društvene odgovornosti i usudio se prorokovati budućnost.

Bio je vizionar puno prije svih nas, govorio o potrebi povezivanja ovih krajeva sa središnjom zapadnom kulturom, misleći da smo mi dio te civilizacije. Njegovo djelo svjedoči o dubokoj ukorijenjenosti Hrvatske i njezine baštine u mediteranski i europski književni i kulturni kontekst.

Slijedeći nit povezivanja i očuvanja identiteta, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore u suradnji sa predsjednikom Odbora Slobodanom Prosperovim Novakom uključilo se, nakon gostovanja HNK, i u centralnu proslavu obljetnice rođenja ovog velikog pjesnika. Na mapi hodočašća dum Marinu tako se pored Dubrovnika Venecije i Siene našao i Kotor, a u zbornicima koji će postati dio svjetske kulturne mape naći će se i država Crna Gora.

Kako nisu globalno nadvladali ljudi „nahvao“ i da se rad i nastojanja HGDCG prepoznaju uvjerali su nas samo nekoliko dana kasnije i ministri Božo Biškupić i Branimir Mićunović. Nakon potpisivanja Sporazuma kojim je počela nova era kulturne suradnje Hrvatske i Crne Gore, ocijenili su kako je očuvanje identiteta Hrvata i njihove kulturne baštine važno i osjetljivo pitanje, jer je riječ o manjini koja čini povijesno jezgro na ovim prostorima i da žele pomoći onima koji nose poruku svog naroda, u zajedničkom stremljenju ka EU.

Držić, dakle, jeste bio veliki po svojim procjenama budućnosti. Tim prije ne smijemo zaboraviti ni druge dijelove njegovog „testamenta“, u kojem stoji i kako se stalno treba boriti protiv mentaliteta i negativnih energija. Nastojati nešto što je gotovo nemoguće - naučiti ljude da razlikuju tko je tko, da razlikuju čovjeka od nečovjeka, a to je veoma teška zadaća.

**Vaša urednica
Tamara Popović**

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zatvoreni bazen, Škaljari 85330 Kotor**
Telefon: +381 (0) **32 304 232** Faks: +381 (0) **32 304 233**
E-mail: hgd-kotor@cg.yu <http://www.hgdcg-kotor.org>
Žiro-račun: **510-10418-20**
Osnivač: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Predsjednik: **dr Ivan Ilić** Glavni urednik: **Tamara Popović** Urednički odbor: **Tripo Schubert, Marija Nikolić, Marija Mihalček, Joško Katelan, Jadranka Vojičić** Lektor: **prof. Ljiljana Markić** Fotografije: **Parteli, B. Pejović, S. Krasan, Golubin** Dizajn&priprema: **Radionica LCG** Tisak: **Grafo-Bale – Podgorica** Naklada: 800 primjeraka Cijena: 1,00 euro

*500. OBLJETNICA ROĐENJA
MARINA DRŽIĆA:
VENECIJA, DUBROVNIK,
SIENA, KOTOR*

Hodočaćšće dum Marinu

Obilazak mjesta koja su značajna u životu Držića, od staroga Dubrovnika do otoka Koločep i Lokrum, sienske Casa della Sapienza i na kraju Kotora bio je svojevrsan kronometar njegovog djela. Bilo je neponovljivo iskustvo u neponovljivoj godini 500. obljetnice u društvu eminentnih znanstvenika iz cijelog svijeta doznati, dotaći, vidjeti, naslutiti neponovljivi Držićev genij

Ivšić i dr. Milošević

Piše:

Tamara POPOVIĆ

Na poziv državnog Odbora RH za proslavu 500. obljetnice rođenja Marina Držića, predstavnici Hrvatskog građanskog društva Crne Gore prošli su od 2. do 7. rujna sa devedesetak povjesničara književnosti, glazbenika, historiografa, slavista, jezikoslovaca, demografa, leksikografa, pisaca, pjesnika, kritičara, povjesničara umjetnosti, latinista, glumaca, režisera, publicista iz cijelog svijeta, putovima dum Marina, od Dubrovnika do Siene i Kotora, u

okviru Međunarodne konferencije „Marin Držić i naše doba“.

Tih dana održano je 12 sjednica, radnih i paralelnih, na teme: Renesansni grad-država, Crkva i crkve u 16. stoljeću, Dubrovnik kao središte mediteranske špijunaže, Renesansna komediografija u Hrvatskoj i Italiji, Politička misao i praksa 16. stoljeća, Renesansna umjetnost u Dubrovniku i Dalmaciji... Bilo je neponovljivo iskustvo u neponovljivoj godini 500. obljetnice u takvom ozračju doznati, dotaći, vidjeti, naslutiti neponovljivi Držićev genij.

Vječni Marin

Marin Držić - Vidra, hrvatski Shakespear, Goethe, Dante, Moliere, redatelj i glumac, obavještajac i politički urotnik, orguljaš, putnik do Firence, Rima, Carigrada i Beča, koji se cijeloga života borio protiv mentaliteta i negativnih energija i razotkrivao umišljene veličine, kojeg nisu voljeli ni vlast ni ideologije, rodio se u Dubrovniku prije pet stoljeća. Studentski prorektor bio je u Sieni, a njegova obitelj bila je podrijetlom iz - Kotora.

Našu priču započet ćemo Venecijom, mjestom gdje je Držića zadesila zagonetna smrt 2. svibnja 1567. i gdje je sahranjen u crkvi sv. Ivana i Pavla, slijedeći nit koju nam je „zadao“ sam „negromant“ (onaj koji oživljava nešto mrtvo), prof. dr. **Slobodan Prosperov Novak**. Predsjednik Odbora za proslavu 500. obljetnice rođenja Marina Držića i glavni organizator središnje međunarodne konferencije, povjesničar hrvatske književnosti, komparatist i teatrolog, predavač na sveučilištima u Splitu i na Yaleu, te izvrstan poznavatelj Držićevog opusa, skup u Dubrovniku otvorio je u ponoć u kripti ispred Doma Marina Držića. Da se to nije desilo samo jer je Držićev grob daleko, u Veneciji, pomislili smo na kraju ovog putovanja koje je Novak neočekivano završio ponoćnim posjetom grobu don Branka Sbutege u Dobroti, u Kotoru. Tiho je kazao da je čitava ideja o ovom skupu, proslavi obljetnice, ponikla prije četiri godine, u Rijeci Dubrovačkoj, u razgovoru sa don Brankom i Vlahom Bogišićem, koji je, još tiše, stajao sa strane, u mraku čempresa groblja pored crkve sv. Stasija.

U tom trenutku, opet neočekivano, sjetih se Manifesta

Delegacija HGDCG

Radovana Ivšića: „Eto, dragi moj Vidro, dragi moj Marine, postaješ vječan: pa smij se sada, gorko. Smij se sada mrčno“.

VENECIJA: Fate largo

Venecija je bila prvo mjesto na mapi „hodočašća dum Ma-

rinu“, kako je ovo putovanje nazvao akademik **Luko Paljetak**, koji je uz Slobodana Prosperova Novaka dopredsjednik počasnog odbora zaduženog za programe obilježavanja Držićeve godine.

Poseban cjelodnevni program 2. svibnja pod nazivom „Fate largo“ (Razmaknite se, prolazim!) počeo je prijemom

u Vijećnici grada Venecije Ca' Farsetti, gdje je hrvatsko izaslanstvo, državnu tajnicu Ministarstva kulture **Ninu Obuljen**, gradonačelnicu Dubrovnika **Dubravku Šuicu** sa suradnicima i veleposlanika RH primio **Augusto Salvatori**, pročelnik grada Venecije za turizam. U Palazzo delle Prigioni održano je predavanje jednog od najznačajnijih talijanskih slavista, prof. **Sante Graciottija**, pod nazivom „Jadranska renesansa“ u nazočnosti akademika Paljetka, prof. Slobodana Novaka, gradonačelnice Dubrovnika i veleposlanika, te niza uglednih osoba iz društveno-političkog života Venecije i Hrvatske.

Cijeli dan, na Trgu Sv. Ivana i Pavla, umjetnici Dramske akademije iz Venecije, Akademije dramskih umjetnosti iz Zagreba, te Kulturno-umjetničkog društva „Lindo“ iz Dubrovnika, izvodili su bogat glazbeno-scenski program. Na samom trgu postavljen je i štand Hrvatske turističke zajednice grada Dubrovnika.

Cjelodnevni program je zavr-

Sudionici konferencije

šio svečanom svetom misom na latinskom jeziku koju je predvodio mons. **Stjepan Krasić** u crkvi Sv. Ivana i Pavla, gdje je Držić sahranjen. Nakon mise u kapeli u kojoj se nalazi spomen-ploča posvećena Držiću nazočnima su se obratili državna tajnica, veleposlanik, gradonačelnica Dubrovnika i predsjednik Počasnog odbora. Na grob Marina Držića položeni su prigodni vijenci.

DUBROVNIK: **Povratak u Grad**

Središnja Međunarodna konferencija svečano je otvorena 3. rujna u Dubrovniku.

Delegacija Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, predsjednik dr. **Ivan Ilić**, dr. **Miloš Milošević**, tajnik HGDCG **Tripo Schubert** i urednica Hrvatskog glasnika **Tamara Popović** nazočila je otvorenju. Predsjednik Gradskog vijeća **Ivan Margaretić**, te gradonačelnica Dubrovnika **Dubravka Šuica**, poz-

dravljajući ugledne uzvanice na svečanoj sjednici, osobite pozdrave uputili su delegaciji iz Kotora. Dojam uvaženosti pojačala su i protokolom predviđena mjesta u drugom redu prepunog kazališta Marina Držića, u kojem se okupila politička i intelektualna elita.

- Što je ostalo od Držića 500 godina nakon njegova

rođenja: grandiozno dramsko djelo koje je podario Hrvatskoj i Europi, ali i dio zaborava, jer živimo u vrijeme kad se memorija banalizira, kazao je **Slobodan Prosperov Novak**.

U ime predsjednika Vlade RH dr. **Ive Sanadera** skup je pozdravio ministar kulture mr. **Božo Biškupić**, naglasivši da je to vrhunac cjelo-

Kod županice Mire Buconić

godišnjeg obilježavanja 500. obljetnice rođenja toga velikog dubrovačkog i hrvatskog pisca, ali i velikana europske renesanse.

- Držićevo djelo svjedoči o dubokoj ukorijenjenosti Hrvatske i njezine umjetničke baštine u mediteranski i europski književni i kulturni kontekst. U trenutku kada se Hrvatska priprema i službeno pridružiti ujedinjenoj Europi te nastoji učvrstiti kulturne veze sa svijetom, podsjećanje na Držićevo djelo, koje prelazi povijesne, zemljopisne i kulturne granice, najbolji je oblik afirmacije hrvatske kulture u svijetu, kazao je Biškupić.

O Držićevu komediografskom djelu govorio je i akademik **Luko Paljetak**, naglasivši kako se Vidra nije slučajno odlučio za smijeh, već je upravo na taj način ismijavao tadašnje društvo i njegov odnos prema pojedincu.

- Iz svoga makijavelističkog vremena u ovo naše, ne manje makijavelističko, Držić nam šalje čovjeka koji je "kralj od ljudi samo kad se umije vladat". Sve to taj umjetnik života čini uz pomoć vrline, ali i prigode, u svijetu koji je samo prividno oštro podijeljen na ludi i mudri svijet, rekao je Paljetak.

Gradsko vijeće Dubrovnika na sjednici 20. kolovoza prihvatilo je prijedlog Državnog odbora da se Meštrovićev spomenik Držiću iz turističkog naselja Babin kuk preseli na prostor između Kneževa dvora i Gradske vijećnice.

- Nije riječ samo o tehničkom preseljenju Držićeva spomenika, već o želji da nam dum Marin uvijek bude blizu, kao spomen na velike misli koje nam je ostavio i na kojima je ovaj grad odgojen, kazala je gradonačelnica Dubrovnika.

Lokrum

Svečani čin otkrivanja spomenika pratila je ceremonija u kojoj su središnju ulogu odigrali glumci Kazališta Marina Držića i studenti zagrebačke Akademije dramskih umjetnosti, a tijekom koje su čitani ulomci iz piščevih najslavnijih dijela. Otkrivajući Meštrovićevu brončanu skulpturu, uz slapove cvjetnih latica što su se slijevali s balkona Gradske vijećnice, ministar Biškupić poručio je Dubrovčanima da uče od Držića kako se voli Njarnjas grad.

Izaslanstvo HGDCG, predsjednik dr. Ivan Ilić, dr. Miloš Milošević, tajnik HGDCG Tripo Schubert, povjerenik HGDCG za Hrvatsku Krunoslav Težak i urednica Hrvatskog glasnika Tamara Popović imali su tog dana i odvojen posjet kod županice Dubrovačko-neretvanske županije **Mire Buconić** i dožupana **Miše Galjufa**.

Veza sa „rivalskim“ Kotorom

„Europa Držićeva vremena“ bio je naziv prve plenarne

sjednice kojom je otpočela središnja Međunarodna konferencija. Otvorili su je predsjednici Odbora obljetnice Slobodan Prosperov Novak i Luko Paljetak. Pjesnik **Rado-van Ivšić** predstavio je svoj najnoviji književni uradak „Marin Držić ili bujica života“, koji je govorila **Ksenija Prohaska**.

Svoja su znanstvena vide-nja među prvima izložili **La-da Čale Feldman** koja je govorila o europskim okvirima Držićeva metateatra, direktor Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“ **Vlaho Bo-gišić**, te jedna od najvećih svjetskih povjesničarki književnosti **Patricia Parker**, profesorica američkog prestižnog sveučilišta Stanford, najveći svjetski autoritet za Shakespearea, koja je izjavila kako »Shakespeare nije bio Englez nego Hrvat«. Ona je govorila o vezama Engleske Shakespeareova doba, dakle, druge polovice 16. i prve polovice 17. stoljeća, i Dubrovnika, te Ilirije, koja je, počevši od Albanije, zauzimala cjelokupni hrvatski primorski prostor, pa tako i

područje Dubrovačke Republike, odnosno tadašnje Raguse. Do sada nepoznata tvrdnja jest ona što kaže da su Dubrovčani od Turaka s kojima su graničili pola tisućljeća, preuzeli običaj svojevrsnog skrivanja žena u kući.

Siena

Na istočnoj granici Republike bila je velika Venecija i njezin centar na tom području, Kotor, vječni dubrovački rival. O odnosu Dubrovčana prema Kotoru svjedoče i komedije Marina Držića u kojima se likovi Kotorana u pra-

Tirena na Koločepu

vilu ismijavaju.

Osim dum Marinovih komedija, Držić i Kotor povezuje i nekoliko spomenika Vidrinoj obitelji, a o kojima je govorio dr. **Miloš Milošević**.

- Kada među zidine grada

uđete sa sjeverne strane, na prvom omanjem trgu susrećete crkvu Uznesenja Marijina, danas poznatu kao Sv. Marija od Rijeke, ili još više Blažena Ozana. Na njenom pročelju nalazio se, a sada je pohranjen u crkvi, natpis: Na ruševinama stare sagrađena od nasljednika kneza Ivana i onih obitelji Dersa i Bisacca 1221, obnovljena 1930.“

Tu se, dakle, kao ktitori spominju nasljednici Držića.

Obilje podataka dobiva se od stare građe III sveske Diplomatičkog zbornika Tadije Smičiklase, a pogotovu na osnovu nebrojenih podataka Irmgard Manken u knjizi o Dubrovačkom patricijatu XIV. stoljeća, kazao je dr. Milošević.

Jedna od intrigantnih teza bila je i ona što ju je izrekla njemačka profesorica **Elisabeth von Erdmann** sa Sveučilišta u Bambergu, o tome kako je Držić, jače nego drugi autori njegova vremena, osjetio otpor stvarnosti prema božanskom tekstu. Dok je njegov suvremenik Petar Zoranić sve svoje korake uči-

Sa sjednice u Kotoru

nio uz pomoć Božju, Držićev Dundo Maroje se neće libiti dozivati vragove.

SIENA: Otkriće „Tirene“

U biblioteci Siene, u Toskani, gdje je Marin Držić nekoliko godina bio rektor studentskog doma i univerziteta, pronađena je dosad nepoznat primjerak njegovog kazališnog djela „Tirena“. Nakon što je nedavno **Ennio Stipčević** u Milanu otkrio prva izdanja Držićevih djela, a **Lovro Kunčević** u Firenzi pronašao njegovo šesto urotničko pismo, sudionicima konferencije direktor tamošnje Bibliotece Comunale **Daniele Danesi** predstavio je drugo izdanje „Tirene“ iz 1607. godine, s dosad nepoznatim dijelovima, koji su privukli pozornost znanstvenika.

- Riječ je o još jednom zanimljivom otkriću koje će, po svemu sudeći, pridonijeti novim spoznajama o Držićevu ži-

votu i djelu, kazao je Novak.

Sudionike skupa te izaslanstvo Dubrovnika, koje je predvođeno gradonačelnicom Dubravkom Šuicom doputovalo u Sienu, Novak je upoznao i s nekim manje poznatim pojedinostima iz dum Marinova života tijekom njegova boravka u tom toskanskom gradu.

Studenti su mladog Marina izabrali za rektora studentskog doma i vicerektora Sveučilišta i u Sieni se Držić „naučio“ kazalištu.

U palači Gazzaia Novak je predstavio dokumente koji svjedoče o Držićevu sudjelovanju u zabranjenoj predstavi koja se u veljači 1542. održala u tom zdanju. U ono vrijeme bilo je to poprilično opasno jer su sudionici kažnjavani, ali ne i Držić koji je u komadu, kojemu nije poznat naslov niti sadržaj, glumio ljubavnika. Radnu sjednicu u biblioteci vodio je **Alessandro Damiani**.

Ulice Siene i danas izgledaju kao prije pet stotina godina, te je ovaj nastavak hodočašća sudionike konferencija još vi-

še približio renesansnom pjesniku. Skoro da ste imali dojam da ćete ga sresti na nekom od sienskih trgova.

KOTOR: Zatvaranje kruga

U suorganizaciji Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, sudionici konferencije 7. rujna preselili su se u Kotor. Nakon posjeta otoku Gospa od škrpjela, na kojem ih je dočekaio župnik don **Srećko Majić**, stigli su u Kotor, gdje je u palači Bizanti održana radna sjednica. Svoj prilog dao je mr. **Jovan Martinović**, govoreći na temu „Kotor na početku 14. stoljeća“, opisujući društvene prilike u kojima je živjela porodica Darsa. On je u svom izlaganju koristio knjige gradskih notara Kotora od 1326. do 1337. godine.

- Držić je bio vizionar puno prije svih nas, govorio je o potrebi povezivanja ovih krajeva sa središnjom zapadnom kulturom, misleći da smo mi dio te civilizacije. On je začetnik

ideje povezivanja na čijem pragu je sada i Crna Gora, kazao je predsjednik Hrvatskog građanskog društva dr. Ivan Ilić.

Nakon organiziranja gostovanja HNK Zagreb sa predstavom „Dundo Maroje“, HGDCG se i na ovaj način aktivno uključilo u proslavu 500. obljetnice rođenja Marina Držića. U planu je i posjet djece iz Crne Gore školi „Marin Držić“ u Dubrovniku, te uključenje u svečanu promociju velike Enciklopedije Marina Držića koju već četiri godine pripremaju Slobodan Prosperov Novak i Luko Paljetak, te Vlaho Bogišić, a koja će u konačnici imati više od 1300 stranica. Za ovo opsežno znanstveno izdanje, koje će biti najvrjedniji trag 500. dum Marinove obljetnice, tekstove je pisalo 80 autora, a svečana promocija bit će 13. prosinca ove godine i prema planu, bit će održana u isto vrijeme u svim hrvatskim gradovima koji imaju kazališne kuće, kao i u inozemstvu. Sva predavanja znanstvenog skupa bit će ob-

javljena i u Zborniku koji se planira tiskati sljedeće godine, a predsjednički dvojac akademika planira tiskanje još jednog opsežnog izdanja, velikog zbornika radova sa svih znanstvenih skupova o dum Marinu, kako bi se na jednom mjestu mogli pronaći radovi znanstvenika više generacija Držićologa.

Epilog, „po Držiću“

Od 3. do 7. rujna u Dubrovniku 90 znanstvenika raspravljalo je o Držićevoj ulozi u povijesti i njegovu utjecaju na suvremenost, novim spoznajama, vremenu, djelu i bijelim mjestima njegove biografije, bavilo se državom kao središnjim pojmom političke misli 16. stoljeća, Držićevom urotom, tajnim službama u Veneciji i Dubrovniku, špijunažom za Otomanskog carstva, slikarstvom njegova doba, Držićevim petrarkizmom, sintaksom i humorom njegovih drama. Obilazak mjesta koja su značajna u životu Držića, od staroga Dubrovnika,

pa renesansnim galijunom Tirenna do otoka Koločep i Lokrum, sienske Casa della Sapienza u kojoj je Držić živio nekoliko godina i na kraju Kotora, kako je kazao direktor Leksikografskog zavoda „Miroslav Krleža“ **Vlaho Bogišić**, bio je svojevrsan „kronometar njegovog djela“.

Konferencija o Držiću ne bila potpuna da je nije pratila medijska prašina i senzacionalistički naslovi o tome kako se troše milijuni kuna na izlete i bankete, ručkove i večere.

- Naslovi kako se troši i šakom i kapom drski su i bezobrazni. Ovdje nije problem što se troši, nego što se malo troši. Nijednom hrvatskom sponzoru nije palo na pamet da potroši na Držića neku kunu. Fukare smo, kao i Držić, koje troše novce, prokomentirao je Bogišić u svom prepoznatljivom stilu.

Banket s kostimiranim knobarima uz zvuke žive renesansne glazbe u Pustijerni, zapuštenom i zaboravljenom prostoru unutar dubrovačkih zidina, gdje su uzvanice

kušale punjenog Držićevog kopuna; Držićeva juha poslužena kod Mrtvog mora na Lokrumu, paste i delicije kojima se Držić hranio za vrijeme boravka u Sieni – sve to bilo je daleko više od prostog konzumiranja hrane. Bila je to svojevrsna priča u priči, još jedna neodvojiva nit i odavanje počasti velikom pjesniku.

Nismo čuli odgovor da li je Držić bio veliki po svojim procjenama budućnosti, i da li je to zavlada globalna prednost ljudi nahvao. Luko Paljetak u svojoj je zdravici samo, u držićevskom duhu, rekao: „A zašto su soldi nego da se ije i trumpa“.

Senzacionalističkoj javnosti očito neće biti važno da čuje da su se novci ipak potrošili na mnogo važnije stvari, što je sasvim jasno i nakon samo površnog čitanja ovih redaka. Međutim, kao i Bogišić i Paljetak, Slobodan Novak se nije htio pravdati, već je na upite o novcima samo odmahivao glavom: „Nisam računovođa. Moje je da trošim, a ne da brojim“.

Tipično za čovjeka nesporne radne energije a netipične znanstvene širine, kojem nisu strani ni ulasci u političku arenu da bi nediplomatski mijenjao stvari. Novak naprosto uzbibava duhove svuda gdje se pojavi.

- Volim kad mi samo jezik ostane domovina, volim to više od njezinih stvarnih krajolika i živih ljudi. Ili kako je davno rekao Držić: Tko doma ne sidi i ne haje truda po svitu, taj vidi i nauči svih čuda. U mnogo čemu sam slijedio Držića, slijedio sam ga od školovanja u Sieni pa sve do njegova urotničkog plana protiv domaćih slinavaca. Držić nije doživio da se ostvari san njegovih urota! Ja se nadam suprotnomu.

Držić je pisao i živio istu situaciju koja se danas dešava u povodu razgovora o njemu.

Bilo bi krajnje vrijeme da počnemo da čitamo njegovo djelo“.

SA SLOBODANOM PROSPEROVIM
NOVAKOM I LUKOM PALJETKOM, UOČI KONFERENCIJE

Od Pracata do tajkuna

Veze Kotora i Dubrovnika morale bi biti one pozitivne, one koje stavljaju pravog čovjeka na pravo mjesto u pravom trenutku

Piše:
Slavko MANDIĆ

Marina Držića potrebno je osvijetliti iz svih uglova. Jedan od vodećih ljudi kojima je takav posao povjeren je hrvatski akademik **Luko Paljetak** koji priču o ovom velikanu doživljava prepun emocija, nimalo ih ne skrivajući od publike. Na Sajmu knjige u Kotoru rado se odazvao da o svemu prozbori taman u mjeri nago-vještaja simpozija koja će biti posvećen Držićevom stvaralaštvu. **Slobodan Prosperov Novak** dodao je da mu je želja je da to bude više od gole proslave jer Držić nije imao priliku da pravi testament. Nije imao što ostaviti.

- Ono što je od njega ostalo, ostalo je u starom gradu Dubrovniku. Nekoliko predmeta, nešto malo noževa, dva tri jastuka i jedna staklena kugla, kako znamo iz dokumenata.

Držić je bio veliki čovjek zato što je bio jedan od prvih hrvatskih pisaca ali i ljudi sa ovih prostora uopće koji je imao osjećaj društvene odgo-

vornosti, onoga što mi danas zovemo bavljenje politikom, društvenim i javnim radom. On se usudio kao intelektualac prorokovati budućnost. Treba samo pogledati slučajeve Dioklicijana pa i naših suvremenika. Zato političari jako dobro, za razliku od intelektualaca, znaju suvremenost.

Držić nije poznavao suvremenost i u tim kategorijama se očigledno slabo snalazio zato je vjerojatno završio život u Veneciji kao ubijeni čovjek. Izabrao je Veneciju za mjesto svoje smrti“.

Pozdravljajući goste iz Dubrovnika u ime grada Kotora, ovdašnja pjesnikinja **Dubravka Jovanović** je kazala da „Perom i pramcem vapore na ovom kontrapunktu neba i mora sabrala su se stoljeća i množile civilizacije, ali je od duha mediteranskog, renesansnog još na baladurima i taracama kotorskim istog šuga i atmosfere sa onih dubrovačkih, grada suparnika Kotoru od trgovine do pomorstva, od zanatstva do ljepote“.

- Nisu li korijeni Držićevi baš pod ovim nebosklonom. Tripče Kotoranin iz Dunda Maroja koji se i ovoga ljeta iz zagrebačkog Hrvatskog narodnog kazališta prošetao ispod zvonika kotorske Katedrale“.

Pišući o Držiću, čovjeku koji je Kotor osjećao baš kao i Veneciju ili Dubrovnik, akademik Paljetak nam je na najbolji način predstavio značaj njegovog stvaralaštva koji je slika i prilika našeg čovjeka, ili čovjeka sa ovih južno-slovenskih prostora, koji se ne snalazi najbolje van svojeg rodno vidokruga. Vrijeme koje je iznjedrilo suvremenike Držićevog doba osjećalo se na prostorima najrenesansnijeg grada na istočno jadranskoj obali, Kotoru čija je brojna publika znala da odsluša sa pažnjom svaku izgovorenu riječ. A riječi, bogatstvo za sebe, slikale su vrijeme u istim prostorima na jedan drugačiji način, ali ipak ne toliko drugačiji od ovog današnjeg, kada se vlastite vrijednosti manje cijene i kada upravo vrijeme daleko ispred, stavi sve na svoje

mjesto i oda dužno poštovanje onima koje suvremenost tadašnja nije dovoljno prepoznavala. Tako je to od pamtljivosti.

Gospodine Luko, dah i duh renesanse ovdje, na jednoj od kotorskih pjaceta. Veze Kotor i Dubrovnika, o kojima vi tako zdušno govorite i pišete, sada neminovno Držić, ali naravno i Miho Pracat.

- Mislim da bi te veze morale biti one pozitivne, one koje stavljaju pravog čovjeka na pravo mjesto u pravom trenutku. To je ono za što se Držić borio svojom komedijom, svojim smijehom, i svojom porukom, ali i tragičnošću svoje pozicije u vremenu. On je htio

učiniti nešto što je gotovo nemoguće, naučiti ljude da razlikuju tko je tko, da razlikuju čovjeka od nečovjeka, a to je vrlo teška zadaća, koju je on sebi zadao. Vjerojatno je zbog toga i platio.

A sve to upakirano u komediografsko ruho, što je vraški ozbiljan i težak posao, naizgled samo smiješan.

- Da, zadatak bi bio za kakvog filozofa, što je Držić bio, ali i za kakav traktat učeni, pisan latinski, pisan u velikoj debeloj knjizi koju ne bi nitko čitao. Ovako je ta komedija, ta riječ, živa riječ, kroz sve njegove likove, jer svi Držićevi likovi jesu Držić. Ta riječ živa je mogla doprijeti do ušiju onih,

koji takvu riječ možda nisu htjeli čuti, a ako je nisu razumjeli onda to nije bila greška Držićeva, nego njihova.

Vi ste često u Kotoru, želite da se i vaša živa riječ, kao poete i kao književnika, čuje na ovim prostorima.

- Pa meni bi bilo drago, zato što ovaj prostor zrači, nekom davnom, nataloženom kulturom, koja daje garanciju da će se tako i nastaviti, da će pobijediti kultura, a ne nešto drugo.

Da se dotaknemo pisca koji nije dovoljno poznat, ali je Vaša uloga da ga osvijetlite.

- To je zanimljiv čovjek, suvremenik Držićev, Miho Pracat, najbogatiji čovjek Dubrovačke republike. Čovjek koji je bio bogatiji od kneza, od svih plemića dubrovačkih, čovjek koji je svojim žitom, brodovima, 1540. godine spasio Dubrovačku republiku od gladi. Čovjek koji je, kada je umro, ostavio 300 hiljada dukata onoga vremena, čovjek koji je zadužio Republiku, jer je sve to ostavio njoj na dobrobit, i na taj način zaslužio spomenik koji mu je nakon mnogo vremena podignut.

Ali je zaslužio i pjesmu iz vašeg pera.

- A dobio je pjesmu iz moga pera, pjesmu koja ga želi osvijetliti s obje strane, one ljudske, i one koju puk uvijek zanima, a to je kako je on stekao taj novac. Puk, narod, raj, kako god hoćete, uvijek zanima kako se neko obogatio, nemojte reći da danas ne postavljamo ista pitanja. Da bi odgovorio na to pitanje, ondašnji puk je morao nešto izmisliti. Izmislio je legendu koja glasi ovako: Jednoga dana Pracat je oputovao u Afriku, došao je u zemlju gdje silnu štetu ljudima čine miševi, a nemaju mačaka da ih love. Vratio se u Dubrovnik, otkupio sve dubrovačke mačke, prodao ih u Africi i stekao sil-

Novak: Držićevim putevima

no bogatstvo. Dakle, puk je, objašnjavajući njegovo bogatstvo na ovaj način, zapravo prikrrio ono što je znao o svemu tome, a to je da iza svakog stjecanja novca stoji i ponešto od smrti.

Da li ponešto od vaših stihova ostaje u Kotoru gradu?

- Ostavili smo nekoliko knjiga, i ova moja zapravo farsa koja se zove „Tri skoka gušterice ili život Miha Pracata Lopuđanina“, najbogatijeg Dubrovčanina. To je dakle dramski tekst, i možda će neko jednog dana za njim posegnuti i pokušati napraviti predstavu, koja bez obzira što govori o čovjeku koji je umro 1607. godine, možda mogla progovoriti o nekim današnjim ljudima, koje mi ponekad od milja zovemo „tajkuni“.

Paljetak sa gostima na Pustijerni

**E
M
P
L
O
Y
M
E
N
T**

EXPERIENCED SHIP PERSONNEL REQUIRED FOR SUPPLY VESSELS

DECK OFFICERS ENGINE OFFICERS ELECTRICAL / ELECTRONIC OFFICERS DP LICENSE MANDATORY FOR ALL RANKS

IF YOU ARE SEEKING LONG TERM EMPLOYMENT WITH EXCELLENT WAGES
SEND APPLICATION TO THE REPRESENTATIVE:

AMCS, Skaljari—Zimski bazen 85 330 Kotor
tel. 382 82 322 561 fax. 382 82 322 637
e-mail: adriamar.co@cg.yu

POSLIJE 90 GODINA U POSJEDU AUSTRIJANACA

Gospi vraćeno četvrto zvono

Piše:
Tina BRAIĆ

Zvono, čije se podrijetlo izrade ne zna, odneseno je sa školja Gospa od Škrpjela krajem I. svjetskog rata, pod naredbom Austrijske ratne mornarice da se od građanstva konfisciraju metalni predmeti pa i crkvena zvana, sve u namjeri da se pretope za municiju.

Iz Perasta je u srpnju 1916. dignuto 28 zvana čija je ukupna težina iznosila oko 2800 kg. Austrija je tada objavila zabranu zvonjenja i tražila od svake župe sa područja Boke i Dubrovnika da dostavi podatak - koliko u svakoj ima zvana. Kako je to zapravo radi obrane Austrije od neprijatelja, a ovo područje bilo pod njenom vlasti, postupak predaje zvana nazvan je "darivanjem zvana" Austriji. To darivanje je podrazumijevalo predaju onoliko zvana sa svake crkve da pritom ostane na njoj minimum za nesmetano služenje i potrebe. U tom njenom posljednjem trzaju za opstanak, trenutku kad joj se bližio sam kraj, 1916. je uzeto i zvono sa Gospinog školja. Na zvonu su prikazana tri lika:

Veleposlanstvo Austrije i austrijski počasni generalni konzul u Crnoj Gori sa Biskupskim ordinarijatom u Kotoru organizirali su 26. IX. 2008. vraćanje crkvenog zvona koje datira iz 1689.

Bogorodica sa Isusom u naručju, sv. Nikola i Raspeće.

Baš to zvono su konfiscirali brodski oficiri Karl Fuks i njegov sin Gvido, iz Pule, jedno od četiri komada, sa crkve Gospe od Škrpjela, da bi ga potom sakrili, u namjeri da ga jednog dana vrate peraskom otoku. Kako prilike nisu dozvoljavale njegov brzi povratak, jer je obitelj Fuks 1918. morala prebjeći u Austriju i nastaniti se u Gracu, tek sada, poslije toliko godina, otvorio se put za nesmetano ispunjenje želje ove obitelji. Karlov unuk Helfrid Fuks slušao je od svog oca priče o neobičnoj sudbini crkvenog zvona, čuvanog 80 godina u obiteljskom domu, negdje u potkrovlju ili podrumu, preživjevši sve ratove. Sljedećih deset godina, prodavši obiteljsku kuću, sam Helfrid postao je čuvar spomenutog zvona. Naslijedio je jaku želju da ga vrati Boki,

Perastu i Gospinom otoku. Fuks je istaknuo s ponosom:

- Nisam sam donio zvono. Sve ovo sam inicirao, moja braća i ja smo desetljećima razmišljali da zvono vratimo zakonitim vlasnicima. Znali smo da je naš djed imao namjeru da zvono poslije I svjetskog rata vrati u Crnu Goru, koje bi, kao i svi ostali metali tada, bilo pretopljeno. On ga je sačuvao, a kako je njegova namjera bila da vrati zvono u Boku, mi smo realizirali tu njegovu namjeru.

Tako je, nakon 90 godina ono ponovo zazvonilo na školju.

Zvono je pozvalo na molitvu sve koji su prisustvovali svečanosti na školju, među kojima je bio veleposlanik Austrije u Crnoj Gori Florian Rauning, crnogorski ministar kulture Branislav Mićunović, konzul Republike Hrvatske u Crnoj Gori Božo Vodopija i Marija Čatović, gra-

donačelnica Kotora, kao i brojni zvaničnici, kulturni i javni radnici.

Rauning je kazao kako je najvažnije da je zvono stiglo i zahvalio se davaocu, gospodinu Fuksu i njegovoj porodici, jer su oni omogućili da se zvono vrati nakon 90 godina na svoje prvobitno mjesto. Svetu misu služili su biskup kotorski monsinjor Ilija Janjić, don Ivo Čorić, jedan austrijski svećenik i župnik peraški don Srećko Majić sa porukom da ovo zvono poziva na mir i slogu među ljudima.

Don Srećko Majić pozdravio je nazočne riječima:

- Povod da se okupimo jeste čudesna sudbina jednog zvona, koje pripada Gospi od

Škrpjela i koje će, poslije 90 godina, ponovo biti tamo gdje pripada. Želim potencirati značaj ljudskog prepoznavanja vrijednosti, koje ne blijede kroz stoljeća. U burnim povijesnim vremenima, zvono Gospe od Škrpjela mijenjalo je prebivališta i izbjeglo sudbinu običnog pretopljenog metala. Zvono je ono što u čovjeku budi radost i nadu, dostojan ispraćaj nama dragih, poziva na molitvu, saziva vjernike na liturgijske čine, upozorava na opasnost i to je kroz stoljeća i živote generacija i generacija.

Zahvalnost dugujemo ljudima dobre volje i nade, koji dokazuju kako prostori nemaju granice. Ovo će zvono

jednako buditi osjećaje i Perastana i Bokelja, i putnika i namjernika, posebno naroda Austrije, čijem veleposlanstvu dugujemo zahvalnost za povraćaj zvona koje time postaje simbol našeg prijateljstva. Iskrenu zahvalnost dugujemo i svima Vama koji ste svojom nazočnošću pokazali da prepoznajete simbole koji spajaju ljude.

Zasigurno znate da su vrata ove crkve i grada Perasta širom otvorena za sve Vas i Vaše najmilije, prijatelje i sunarodnike. Kada god dođete ili prođete Bokokotorskim zaljevom, pozdravit će Vas naša zvona. Među njima, nama jedno od najdražih, koje je danas vraćeno na ovaj sveti otok.“

Riječi don Srećka, misa, prekrasan ambijent crkve, glas Marine Cuce Franović koji je, uz klavirsku pratnju Sede Vukašinović, odjekivao pjesmom Šubertove “Ave Maria“, Mocartove “Ave verum corpus“, Frankovog “Panis angelicus” i Hendlove “Ombra mai fu“, davali su fascinantno uzvišen dojam u svijesti Gospinih i Bokinih štovalatelja. Slučajna grupica Francuza, turista, slušajući i prateći sve ovo ispred crkve, nije skrivala oduševljenje, a impresije su iznosili tiho, uzbuđeno kličući: “Exellent!“, “Comme voix!“, “Adorable!“! Neverbalna komunikacija između školja, zvona, pjesme, anđela na slikama i naše duše, nije se izgubila ni izlaskom iz tog svetog hrama. U tim trenucima čovjek spoznaje: i pored sve svoje duhovnosti sakralan je u crkvi, a pored sve svoje profanosti duhovno uzvišen u svakodnevnom društvu. Ravnoteža je ono što ga zapravo i čini čovjekom. A zvono će zvoniti vječno, zvukom vezujući prošlost, sadašnjost i budućnost.

MINISTRI KULTURE REPUBLIKE HRVATSKE I CRNE GORE POTPISALI SPORAZUM

Nova era suradnje

Piše:
Tamara POPOVIĆ

Predstavnici Vlada Crne Gore i Hrvatske potpisali su 23. rujna Sporazum o suradnji dviju država u oblasti kulture, kojim je obuhvaćena neposredna suradnja državnih organa, umjetničkih asocijacija i umjetnika u svim oblastima suvremenog stvaralaštva i zaštite kulturne baštine. Dokument su, u Vladi-nom domu na Cetinju, potpisali resorni ministri **Branislav Mićunović** i **Božo Biškupić**.

Mićunović je kazao da je na Cetinju počela nova era kulturne suradnje Hrvatske i Crne Gore.

- Kulturni identiteti manjih država u suvremenom dobu stavljeni su pred mnoštvo izazova. Čuvajući ono što je autohtono naše, a otvarajući se prema drugima, u centru smo

Očuvanje identiteta Hrvata i njihove kulturne baštine važno je i osjetljivo pitanje, jer je riječ o manjini koja čini povijesno jezgro na ovim prostorima

kulturne zbilje. Sa te pozicije u stanju smo da sagledamo globalne kulturne procese i da ih uvrstimo u kulturna iskustva naših zemalja, rekao je Mićunović.

Prema njegovim riječima, kulturni identitet se brižljivo gradi, a još brižljivije čuva, jer su u njega utkane sve osobnosti života jednoga naroda, kulturni i povijesni procesi, materijalna i nematerijalna baština.

- Na obostrano zadovoljstvo uspjeli smo da, usprkos svemu, očuvamo veze koje nas

spajaju, a potpisivanjem ovog dokumenta između naših dviju država još više ih učvršćujemo duboko uvjereni u njihovu trajnost, smatra Mićunović. On je naveo da će zajednički projekti i programi, razmjena pozitivnih iskustava, uz brigu o očuvanju baštine, razmjena umjetnika i umjetničkih djela, približiti kulturu Hrvatske i Crne Gore.

- Kroz ove mehanizme jednako ćemo zadovoljiti kulturne potrebe hrvatske manjine u Crnoj Gori, kao i crnogorske manjine u Hrvatskoj, zaključio je Mićunović.

- Kultura nas je održala i zbližava nas. Neće nas nestati jer imamo tisućljetnu kulturu i po njoj nas prepoznaju, te se nećemo izgubiti među velikim narodima ulaskom u EU, kazao je ministar Biškupić i dodao da se moramo „sami nametnuti“.

On je zahvalio ministru Mićunoviću na poštivanju kulture hrvatske nacionalne manjine u Crnoj Gori.

- Želimo pomoći našim ljudima ovdje koji nose poruku svog naroda, istakao je Biškupić.

Sporazumima je uspostavljen pravni okvir za intenzivniju razmjenu i suradnju u oblasti književnosti, kinematografije, vizualnih umjetnosti, glazbe, kazališta, kao i sudjelovanje na najznačajnijim međunarodnim manifestacijama u zemljama potpisnicama.

Suradnja na očuvanju identiteta Hrvata i njihove kulturne baštine i kulture, važno je i osjetljivo pitanje, posebno jer je riječ o manjini koja čini povijesno jezgro na ovim prostorima, rečeno je na sastanku koji su sljedećeg dana, 24. rujna, ministri Mićunović i Biškupić imali u Kotoru sa gradonačelnikom Kotora **Marijom Čato-
vić**, veleposlanikom RH u Crnoj Gori **Petrom Turčinovićem** i predstavnicima hrvatske zajednice u Crnoj Gori: dr. **Ivanom Ilićem**, predsjednikom i **Tripom Schubertom**, tajnikom Hrvatskog građanskog društva Crne Gore, predsjednikom Hrvatske građanske inicijative **Marijom Vučinović** i članom Hrvatskog nacionalnog vijeća **Zvonkom Dekovićem**.

Biškupić, koji je poklonio kompletne knjige za knjižnicu HGDCG i HKUD

„Ljudevit Gaj“, je kazao kako su Hrvati dali značajan doprinos kulturnom i političkom razvoju ovih prostora.

- Kao što vrednujemo dragocjenu kulturu crnogorske manjine u Hrvatskoj, očekujemo to isto i ovdje, i po tom pitaju sam optimist. Nadam se da će-

mo sufinanciranjem programa Hrvata u Crnoj Gori doprinijeti očuvanju i razvoju hrvatske manjinske zajednice, kazao je on.

Mićunović je naglasio sjajnu suradnju sa Ministarstvom kulture Hrvatske i zastupnicima hrvatske manjine u Crnoj Gori.

Turčinović je istakao mogućnost da se kroz kulturu zaštititi i očuva kontinuitet Hrvata na ovim prostorima.

- Hrvati u državi u kojoj žive jesu njeni državljani koji doprinose njenom razvoju, ponoseći se svojim hrvatskim podrijetlom, kazao je on.

Čatovićeva je pohvalila suradnju izvršne vlasti u Kotoru sa

ne. Također i da radi na afirmaciji hrvatske nacionalne manjine i skladnog suživota na ovim prostorima. Od samog osnutka smo pokrenuli značajne projekte: Osnovali dopunsku nastavu na hrvatskom jeziku, započeli tiskanjem knjiga o značajnim Hrvatima Boke kotorske i o povijesnom i kulturnom naslijeđu, počeli sa izdavanjem hrvatskog časopisa „Hrvatski glasnik“, uspostavili mostove suradnje sa županijama i gradovima u Hrvatskoj, uz brojne kulturne manifestacije u oba pravca. U cilju očuvanja kulturnog identiteta hrvatskog naroda na ovim prostorima prije nekoliko godina napravili smo projekt „Bokeljska priča“,

Počeli pregovori o dvojnem državljanstvu

Crna Gora i Hrvatska potpisale su u Cavtatu Sporazum o vraćanju i prihvaćanju osoba čiji je ulazak ili boravak nezakonit i počeli pregovore o dvojnem državljanstvu. Sporazum su potpisali crnogorski i hrvatski ministri unutarnjih poslova, **Jusuf Kalamperović** i **Berislav Rončević**.

Sporazum se odnosi na borbu protiv nezakonitih migracija, pri čemu se uzajamno propisuju uvjeti potrebni za predaju i prihvrat osoba koje su na nezakonit način ušle ili borave na državnom području dviju zemalja.

Dva ministra dogovorili su i proces pregovora o dvojnem državljanstvu i razgovarali o drugim temama od obostranog interesa, kao što je najava sporazuma o pograničnoj suradnji. Kako prenosi TVCG, Kalamperović je uvjeren da će brzo doći do kompromisnog rješenja, iako je hrvatski prijedlog o dvojnem državljanstvu u odnosu na crnogorski liberalniji.

Hrvatima u Crnoj Gori, Hrvatskim građanskim društvom, koje doprinosi kulturnom uzdizanju Kotora i njegovoj prepoznatljivosti van granica Crne Gore. Ona se zahvalila i Hrvatskoj građanskoj inicijativi na suradnji u parlamentu.

Nazočnima se u ime Hrvatskog građanskog društva obratio predsjednik dr. Ivan Ilić.

- Aktivnost našeg društva je da se spriječi getoizacija manji-

kazao je Ilić.

Predsjednica HGI Marija Vučinović je ministre kulture dvije države upoznala sa aktivnostima i doprinosu Hrvata u crnogorskom parlamentu. Zvonimir Deković apostrofirao je problem otvaranja hrvatskog doma u Tivtu.

Ministri su nakon sastanka obišli Katedralu Sv. Tripuna, Pomorski muzej i nekoliko institucija kulture u Kotoru.

I Srbi formirali vi-

Piše:

Tamara POPOVIĆ

Na Elektorskoj skupštini 27. rujna konstituirano je Srpsko nacionalno vijeće. Izaabrano je 30 delegata, a predsjednik je **Momčilo Vuksanović**.

Prema crnogorskom Zakonu o manjinama, SNV bit će službeni predstavnik srpskog naroda. Time je zaokružen proces konstituiranja, te će u Crnoj Gori djelovati šest vijeća manjinskih zajednica: Hrvata, Muslimana, Roma, Albanaca, Bošnjaka i Srba.

U međuvremenu, 3. srpnja, usvojena je Strategija manjinske politike, jedan od najznačajnijih dokumenata od nastanka Ministarstva za ljudska i manjinska prava. To je sveobuhvatni dokument koji obuhvata političko-pravni odnos Vlade Crne Gore prema manjinskim pitanjima i daljem unaprjeđenju položaja manjina u svim segmentima koji dovode do očuvanja identiteta: u oblasti obrazovanja, informiranja, zaštite kulture i kulturnog nasljeđa, upotrebe nacionalnih simbola, ekonomskog razvoja sredina gdje manjine čine većinu ili značajan dio stanovništva...

- Sada smo u fazi konstituiranja komisije koja će da prati implementiranje tog dokumenta. Komisija će biti sastavljena od strane predstavnika resornih ministarstava i nevladinog sektora, kao i predstavnika manjinskih vijeća, kazao je u razgovoru za Hrvatski glasnik pomoćnik ministra manjina **Sabahudin Delić**.

U Crnoj Gori će, dakle, djelovati šest vijeća manjinskih zajednica: Hrvata, Muslimana, Roma, Albanaca, Bošnjaka i Srba. Za njih opredijeljeno 150.000, projektima manjinskih zajednica 423.000 eura

Formiranje vijeća, kao i Fonda za financiranje vijeća i uopće manjinskih zajednica zapravo je implementacija tog dokumenta.

Poslije usvajanja Odluke, Skupština je imenovala Upravni odbor 31. srpnja 2008. koji broji 15 članova. Prema Odluci, čine ga predstavnici svih konstituiranih vijeća, po funkciji sekretar Ministarstva manjinskih prava, predsjednik skupštinskog Odbora za ljudska prava i slobode, i preostali dio iz redova poslanika.

24. rujna održana je konstitutivna sjednica Upravnog odbora. Nakon konstituiranja, slijedi izbor predsjednika, raspisuje se konkurs za direktora Upravnog odbora, donosi se Statut koji treba da potvrdi Skupština, radi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Fonda i osigurava prostor, čime se zaokružuje ovaj proces.

- Za 2008. već postoje sredstva za funkcioniranje Fonda. S obzirom da je Skupština kasnila sa usvajanjem odluke, ta sredstva nisu ona koja smo planirali, već sada iznose 423.000 eura. Pokušao sam da malo ubrzam stvari, obzirom da je već kraj rujna i da do kraja godine ta sredstva trebaju biti do-

stupna zainteresiranim korisnicima.

Upravni odbor će raspisati konkurs i javno pozvati one koji žele da apliciraju.

Sada treba odraditi spomenute korake, da do kraja godine „potrošimo“ ta sredstva koja se nalaze na posebnom računu Državnog trezora.

Ne mogu da prejudiciram, ali neka ustaljena praksa kaže da će UO donijeti pravila, raspisati konkurs, analizirati projekte. Sredstva se dijele shodno učešću manjine u ukupnom sta-

novništvu, ali će „matematika“ biti nešto drugačija jer se računaju samo pripadnici manjina. Moći će se prijaviti svi

zainteresirani, od vijeća, preko NVO do pojedinaca. Niko nema ekskluzivitet,

objasnio je Delić, inače v.d. direktora Fonda, i dodao da je rebalansom budžeta Ministarstvo tražilo dodatna sredstva za financiranje vijeća do kraja godine.

- Omogućen je pristup za još 150.000 eura koja će biti namijenjena isključivo vijećima po principu - svima jednako. Dakle, šest vijeća će dijeliti tih 150.000, a biće uplaćivana na njihove žiro račune onako kako budu mjesečno dolazila od strane Trezora, ne odjednom.

Zanimalo nas je tko će nadzirati rad vijeća.

- Tu postoje dileme kod pojedinaca, u smislu da će naše Ministarstvo nadzirati rad vijeća. Naš je posao završen u trenutku konstituiranja, na samim vijećima je dalji kompletan posao. Naravno, mi ćemo osigurati sredstva za rad i imati uvid u potrošnju tih sredstava. Ali kompletne aktivnosti zavise od njih samih. Budući izbori zavise od njih samih.

Mi smo donijeli pravila za pr-

Marić prezauzet

Redakcija Hrvatskog glasnika u nekoliko je navrata, još od trenutka postavljenja na tu funkciju u srpnju, pokušala doći do intervjua sa predsjednikom Hrvatskog nacionalnog vijeća **Miroslavom Marićem**, u namjeri da svojim čitateljima predstavi trenutno vodeću ličnost Hrvata Crne Gore. Interesiralo nas je, između ostalog, koji će biti njegovi prvi zadaci, kako će organizirati rad, da li će organizirati određena tijela na tematskom principu, da li misli da uključi u rad i lica koja nisu članovi vijeća, kakav je njegov stav u svezi načina i kriterija izbora poslanika iz redova manjina u Crnoj Gori... Nažalost, predsjednik HNV ni do zaključenja ovog broja nije imao vremena za intervju, te se ispričavamo čitateljima što još nemamo odgovore na spomenuta pitanja.

ve izbore, drugi izbori će se održati po pravilima igre koja odrede sama vijeća. Ukoliko ljudi u vijećima to shvate i prime ingerencije koje im je zakon dao i budu u tom smjeru radi li, bit će sve u redu. Ukoliko ne, imamo mehanizme za raspuštanje, recimo, izvanredne skupštine u slučaju blokade rada. Samo vijeće daje ocjenu svog rada. Ukoliko je rad zamro, nema aktivnosti, to se mora riješiti unutar same zajednice koja je formirala vijeće, istaknuo je Delić.

Pomoćnika ministra smo pitali i što se dešava sa pravnim

utemeljenjem zastupljenosti manjina u parlamentu.

- Čekamo izbornu zakonodavstvo. Radna grupa Skupštine još nije definirala ni osnovni princip, kostur zakonodavstva, da bismo se mi orijentirali. Sve moguće varijante su u optičaju. Da li će biti proporcionalni ili većinski sistem, mješoviti, kakva će biti zastupljenost manjina, da li će tu biti nekakav preferencijalni tretman, ukidanje cenzusa, zagarantirani mandati u odnosu na proporcionalnu zastupljenost, posebne izborne jedinice...

Nama je najbitnije da to izbornu zakonodavstvo garantira zastupljenost manjina u parlamentu i lokalnim parlamentima. Svakako, pratit ćemo što se događa. Mi smo Zakon o manjinskim pravima uskladili sa Ustavom Crne Gore i predložili da se svojevremeno oboreni sporni članovi vrate u Ustav obzirom da sada postoji ustavna osnova. Predložili su nam da ipak sačekamo rješavanje ukupnog izbornog zakonodavstva.

Sve u svemu, ako pravimo rekapitulaciju nakon usvajanja Ustava, možemo reći da je puno urađeno, da imamo dobar pravni temelj, otvorenu zabranu diskriminacije i jednake šanse za manjine, ocijenio je Delić na kraju razgovora.

*U DIRU KOTORSKIM KULTURNIM LJETOM: BOGATO,
RAZNOVRNSNO, NEPOVEZANO*

Tko će biti kapo

Zašto se ne ujedine snage i kulturni potencijal; što ta sinergija ne zapliva jednim zaveslajem? Otkud i zašto sindrom tko će biti kapo? Sve dok je ovog pitanja, Kotor će drugima, širih shvaćanja i bez malograđanske svijesti, dobro poslužiti. Biti će dobar servis

Piše:

Dubravka JOVANOVIĆ

Na kartolini kotorskog kulturnog ljeta tri riječi: bogato, raznovrsno i nepovezano.

Od lipnja do kraja kolovoza smjenjivale su se fešte od teatra, glazbe, knjige, slike, mode, karnevala, bokeljske noći. Kotor, pozornica od antike do renesanse za „Medeju“ i „Dunda Maroja“, do podvodnog svijeta na Sub akva festu, ali i visoke mode na tradicionalnoj smotri mode Revilona i Kristian Diora, Janosa Ksenosa i Romea Đulija.

I svi bi htjeli u Kotor - dugo, dugo neotkrivenom, zaboravljenom, zapostavljenom, zalutalom, zapomažu-

ćem, u vapaju negdanje pomorske i kulturne prošlosti što je dokrajči potres travanjski, davne 79 - te.

Kotor, za dugo neprimijećenih baladura i prirodnih pozornica, taraca i palaca, zvonika i rozeta, pjaceta i skala.

I onda otkrovenje i takmičenje tko će prije, duže i brže na ove „bande“ s Perastom baroknim, risanskim mozaicima, prapovijesnim crtežima na Lipcima koji se još drže tamo, „Bogu fala“.

A kad dođe sva ta kulturna bulumenta malih i velikih, priznatih i onih koji to tek treba da budu, preko veze i politika, lokalnih vlasti i oporbe, posred tranzicije, na mala i velika vrata Kotora grada, onda

više ne napušta kamerne pozornice pod otvorenim nebom gdje prosto zagospodare jer nema jasne projekcije domaćina kako sa kulturom od koje se i te kako može živjeti a sa kojom se živi ljepše i časnije.

Krenimo redom bez voznog reda, kartom u jednom pravcu sa natpisom: svi u Kotor na tamošnje kulturno ljeto.

Prvo se bude najmlađi na njihovom festivalu dječjih kazališta koji, umjesto da raste, krčlja i neuhranjen „odradi“ lutkarske i dramske predstave uz već viđene prateće programe tipa radionica, baletaonica, mažoretki i pompona ali bez balona, bombona i radosti u gradu po čemu bi se znalo da je grad djeteta svakog srpnja

od 02. do 10. Ili, kako reče **Aleksandar Saša Milosavljević**, kazališni kritičar i član ovogodišnjeg stručnog žirija Festivala, golim okom se vidi da festival ne živi onom dinamikom, onim ritmom i onom atmosferom kako je to bilo ranijih godina. A 16-ta mu je godina. Trebao bi i morao da raste. Naravno, to su pitanja za organizatore i sve festivalske ljude koji su iza kulisa. To je problem kazališne produkcije na ovim prostorima.

Svi se sjećamo koliku su radost kod djece, a uzbuđenje kod kazališnih kritičara izazivale i provocirale pojave kazališta Boška Buha, Radovića, pa onda Dječjih kazališta iz Podgorice, Zrenjanina, Subitice...

To su bili spektakli, koji su redateljsko, dramaturško, ko-reografsko animatorski bili veoma dobro osmišljeni. To su bile predstave, koje su, i kada nisu bile gabaritne, velike po scenografiji, po kostimima, iznutra bile redateljsko-dramaturški prosto mišljenje na način koji je s jedne strane zadovoljavao djecu, a s druge strane provocirao odrasle.

Sad više nema te energije, zamor materijala je došao kod jedne generacije, a još nije čvrsto, sa obje noge na scenu stupila druga generacija, rekao je Milosavljević.

Sa novom energijom krenulo se od ove godine u Festival Teuta, novi antički teatar koji nije imao megalomanske pretenzije. Zato je i uspio, uz zaslužene prve aplauze akterima ali i organizatoru, kotorskom Kulturnom centru. To najbolje pokazuje financijsko izvješće sa ukupno potrošenih 65.000 eura.

Prikazane predstave međunarodnog karaktera imale su dobru posjećenost i uspjele su da osvijetle jedan novi pristup antičkom teatru.

Ovo mišljenje dijele i sudionici festivala iz raznih država,

oduševljeni ukupnim ambijentom i samom idejom novog načina teatarskog čitanja antike. Festival je okupio domaće snage, stvaraoce sa ovih prostora koji su imali i te kako što da pokažu.

Kulturnim ljetom, nadalje kaletama i trgovima uz veliko i otvoreno pitanje tko sve smije i može na elitne scene pod zvoncima Katedrale Svetog Tripuna?

“Zvona zvonite” svakako u Don Brankovim danima muzike na Festivalu umjetničke glazbe Kotor art, jer je kvalitetom, žanrovski, programski i organizaciono ovaj festival duboko zagazio u profesionalne vode visokog nivoa.

Poslije 30 dana i 14 koncerata solističke, kamerne i orkestarske muzike Dvoržakovom “Slovenskom igrom u g-molu” opus 48, br.8 a potom Koncertom za violončelo i orkestar i Dvoržakovom simfonijom “Iz novog svijeta” zablistao je dragulj na brošu otmjenosti i tradicije što se glazba u Kotoru zove.

Posebno su važne produkcije festivala koje mu podižu nivo, festivalski orkestri i horovi visokog umjetničkog dometa kojima dirigiraju dirigenti svjetskog glasa.

No, koliko god u ovom trenutku Kotor art bio prava institucija kulture, on ipak nije zao kružio svoju infrastrukturu. Bez prostorija, telefona i minimalnih uvjeta za neometano godišnje funkcioniranje.

To nije usamljeni problem kulturne politike u Kotoru uopće. Sva svijetla i vatrometi, fešte i nove fešte zablistaju u dva-tri ljetna mjeseca.

Po pravilu, u istoj noći, u istu uru, na tri različita mjesta sjajni programi na koje se ne može stići jer kulturni poslenici najčešće nemaju komunikaciju.

Oni koji kreiraju kulturu iz ureda nisu koordinirali termine, programe i mjesta, ali često prva mjesta u publici rezervirana za njih ostaju prazna, jer oni nemaju vremena za kulturne programe, niti visoke goste sudionike kojima je ele-

mentarno pristojno reći - dobro došli.

Ali se zato nakon crvenog tepiha kuda džet set prolazi do svijetla visoke mode u Kotoru na visoke zvanice uz lokalne "šijence" mora čekati dugo, i sve staje dok se oni ne smjeste do reflektora.

Visoka moda pod zvonicima Katedrale također je atrakcija i prozor u svijet, ali je na žalost Kotor u svemu samo servis bez svog pečata, šuga, bar u pratećem segmentu.

Pronašli Kotor nakon dugo godina pa zadivljeno baš u njemu, kao na Španskom trgu, ostaju mirisi onih koji do jahti na privatnu žurku plove kada se ugase svijetla na trgu ispred Katedrale.

U mraku je i smeću do ove godine Kotor bio i nakon masovnih fešti karnevala i Bokeljske noći kada sa maskama i nakon vatrometa obraz raskalašnima padne na pločnik koji se danima ne da oprati.

Ove godine nešto je bolje. Ni poslije ljetnog karnevala koji je ostao u znaku sjaja karnevalista iz Italije iz mjesta Mister Bjanko sa Sicilije, nije bilo zgaženih zelenih površina, uništenog bilja i cvijeća, nisu stradali trotoari od rijeke automobila parkiranih na grani ako može. Preživjelo cvijeće, ulice i trgovi, mada su iz Starog grada iznošeni kontejneri koji se stotinama broje.

Sjaj i čar Bokeljske noći izazvao je različite komentare. Bez Mediterana na Mediteranu, glazbom u čiju kvalitetu ne treba sumnjati ali treba postaviti pitanje da li joj je tu mjesto. Valjda je ova domaća koji bi predvodila Bokeljska noć Maje Perfiljeve, neslužbene himne ove jedinstvene fešte na vodi, suviše ličila na one karnevalske. Novine se inače teško prihvaćaju, ali ostaje pitanje mnogih na koje treba dati odgovor: da li se tradicija nastavlja ako se komponiraju no-

va rješenja u skladu sa vremenom u kome živimo?

Ono što je moralo i mora u većem broju, a što prvenstveno znači tradiciju i osobenost Bokeljske noći, su barke. U vodenom diru njih 35 uz simbole i poruke ovovremene, ali u odnosu na čaroliju vode i vatre, igre sjena i svjetlosti, mistike i čarolije u spektaklu vodenog šoua, barke su bile tek blijedi odlomak.

I opet pitanje: Zašto se ne ujedine snage i kulturni potencijal kojeg Kotor ima više nego mnogi u okruženju? Što ta sinergija ne zapliva jednim zaveslajem za tisuću ideja koje treba pravilno i stručno usmjeriti po principu da se u Kotoru Kotorani pitaju, odlučuju i rade, ali ne kritizirajući vječno one koji rade. Otkud i zašto sindrom dugogodišnji - tko će biti kapo.

Sve dok je ovog pitanja sujeta i surevnjivosti, Kotor će dru-

gima, širih shvaćanja i bez malograđanske svijesti, dobro doći i poslužiti za njihove želje i planove. Kotor će im biti dobar servis.

„U nove teče novih je mirisa koji se osjećaju, dok se domaći šufigavaju u sopstvenom toču od sujeta“.

A tako bi imali i mogli od sebe sebi i drugima darivati. Vedar je ovo svijet, pun užanci i tradicije, duha i zanatskog umijeća, dobrog glasa, pera, kista, nota, duhovnosti i otmjnosti drevne i sadašnje.

Kako je moguće da nam gradska kasa ostaje prazna nakon desetina tisuća ljudi koji hrle na Bokeške fešte, od mađa i gađanja Kokota, fašnade peraške, maškarade, Bokeške noći, do brojnih izložbi, koncerata, književnih večeri što je vladini i nevladini organiziraju u Kotoru gradu, prirodnoj i kulturnoj pozornici od stoljeća.

Mijenjati nešto

Ništa novog u konstatiranju besmislenosti održavanja kulturnih programa, nerijetko i jako kvalitetnih, u prostorima iz čije neposredne blizine dolazi prodorna glazba

Piše:
Vladimir MARVUČIĆ

Budući da smo društvo koje jako voli pribjeći amneziji, napose selektivnoj, malo će se tko sjetiti početaka naših ljetnih festivala, te načina na koji su se razvijali proteklih više od dva desetljeća.

Dok je većina festivala u našim primorskim gradovima „poklekla“ pred zamamnom retorikom „krvi i tla“ koja je, razumljivo, dobila i svoj umjetnički iskaz, „Barski ljetopis“ je tih olovnih 90-ih tiho, nenametljivo i strpljivo gradió svoj kulturni koncept, postavši svojevrsnim kreativnim utočištem svima koji nisu bili suglasni sa dominantnom ratnohušakačkom i šovinističkom zbiljom. Jednako tako se u političkoj ravni može reći za grad Bar, jedini u Crnoj Gori koji je glasačkim listićima svojih građana većinski odbio prihvatiti odgovornost za dubrovačke, vukovarske ili sarajevske ratne igre. Aluzija na glasoviti dubrovački festival je u ovom slučaju krajnje namjerna i očita. Retuširanje naše bliže povijesti kojoj smo svakodnevní svjedoci, obvezuje nas govoriti o svemu navedenom kako umjesto željene katarze ne bi dobili surogat poželjnog omjera poluistina, relativizacija i sofizama koji će umiriti našu nečistu savjest.

Ovako opor uvod u temu koja mnoge asocira na ljeto,

more, zabavu i razonodu zapravo je dokaz koncepcijske prevaziđenosti ljetnih (?) fešti, te da se nešto brzo mora mijenjati. Ništa novog u konstatiranju besmislenosti održavanja brojnih kulturnih programa, nerijetko i jako kvalitetnih, u prostorima iz čije neposredne blizine dolazi prodorna glazba, neovisno od njezine umjetničke razine. Jednako su besmisleni programi kojima nazoči manje posjetitelja od broja sudionika kazališne ili glazbene skupine. Takav „koncept“ može zadovoljiti povrijeđenu taštinu nekog samoproklamiranog promicatelja kulture, ali je poguban za strategiju koja u oblasti kulture kao da i ne postoji.

Glede „Barskog ljetopisa“, nužno je ponovno, ugledajući se na sjajno tivatsko iskustvo, stvoriti vlastitu produkciju, koja ne mora nužno biti glamurozna i pompozna, no neizostavno mora biti autentična, duhovno uzbudljiva, katkad i provokativna. Festival mora biti žanrovski diferenciran i uravnotežen na način uspostave balansa između univerzalizma tako prirođenog kulturi, ali zavičajne osobenosti koje krasi sve naše primorske gradove, a na osobit način grad Bar. Stariji i revniji kroničari „Barskog ljetopisa“ sjetit će se izuzetnih kazališnih ostvarenja u vlastitoj produkciji kao što su „Vladimir i Kosara“, „Balkanska carica“ po tekstu Kralja Ni-

kole, „Il candellaio“ (svjećar), raskošna renesansna komedija koju je napisao Giordano Bruno, te sjajnim tiskanim projektima kao što su „Sclavorum regnum Grgura barskog“ dr. Eduarda Peričića i paralelno latinsko-hrvatsko izdanje „Ljetopisa popa Dukljanina“.

Jedan od razloga uspješnosti i kvalitete pobrojanih programa je nedvojbeno u tome što su se održavali u nestvarno lijepom ambijentu staroga grada Bara, kojeg ignoranti svakodnevno nazivaju „tvrđavom“, kao da je u pitanju fortifikacijska utvrda, a ne grad koji je u doba renesanse prije svog uljudbenog sunovrata imao nekoliko tisuća žitelja, među kojima su mnogi bili znameniti plemići, nadbiskupi, umjetnici, graditelji, diplomati i vojnici. Stari grad je tako, u isti mah, biser i Ahilova peta barske kulturne zbilje. Da bi se ovako žalosno stanje izmijenilo, nužno je zaustaviti „urbanocid“, tj. uništavanje starih mletačkih zidina primitivnim i čudovišnim građevinskim „poduhvatima“ koji uvelike razaraju staru gradsku jezgru. Nevjerojatno je da nitko od lokalnih i državnih dužnosnika i kulturnih djelatnika nije digao glas protiv ovakvog suvremenog barbarstva i svojevrsnog zločina prema našoj baštini. Brojne crkve i palače unutar Starog grada su u žalosnom stanju i prijeti im potpuno rušenje i nestanak. U sličnoj situaciji je i Spomenik oslobođiocima Bara u kojem su sačuvani najljepši primjerci barske srednjovjekovne heraldike (znakovlja?), sada izložen svim ekstremnim meteorološkim uvjetima, nerijetko i vandalskom ponašanju pojedinaca.

Zbog navedenog, imperativno se nameće već započeta suradnja sa znanstvenicima

iz Italije i Slovenije (zašto ne i Hrvatske?) na arheološkim istraživanjima, te restauratorskim zahvatima unutar Starog grada, ali i šire. Također, oživjeti i plemenitu ideju da Stari grad bude pozornicom (ljetnim kampom) gdje će studenti glume diljem Europe i Mediterana uvježbavati svoje godišnje ili diplomske predstave. Iskustva naših domicilnih udruga potvrđuju da bi ovakvi projekti bili pun pogodak. Primjerice, Festival alternativnog filma „Zlatni tovar“ koji je pokrenula udruga

„Zupci production“ (sličan festival na obali postoji samo u Motovunu), a koji je pred više stotina posjetitelja uspješno održan prije nekoliko godina upravo na jednoj od pjaceta Starog grada, nažalost, nije zaživio jer nije bilo razumijevanja ni pomoći lokalnog političkog, gospodarskog, kulturnog i turističkog establishmenta. Način na koji se već desetljeće održava Božićni koncert čini se nevjerojatnim, no HGDCG-podružnica Bar i ostale domicilne udruge iz Bara („Zupci production“, „Šestani“ i dr.) ipak povremeno imaju potporu nekih institucija i ustanova kao što su Kulturni

centar Bar, Muzička škola Bar i Baletska škola „Princeza Ksenija“-Bar. Na drugoj strani, brojne druge manifestacije, prepune kiča, šunda i neukusa ne oskudijevaju u financijskoj potpori i medijskoj promidžbi.

Rezimirajući hrvatski udio u ovogodišnjem „Barskom ljetopisu“, očito je da je više nego „tanak“. Od 50-tak kazališnih, glazbenih, likovnih, književnih i filmskih programa tijekom srpnja i kolovoza, samo jedna književna večer hrvatskog autora (Milan Fošner-Zagreb) dokaz je da

barski kulturni djelatnici nisu odviše zainteresirani za kvalitetnu kulturnu razmjenu i suradnju. Ovo osobito vrijedi u ozračju činjenice da na području Boke, pa i Podgorice, sve češće gostuju najpoznatiji hrvatski umjetnici. Da nije entuzijazma već pobrojanih domicilnih udruga i velike pomoći HMI Split na čelu sa Brankom Bezić-Filipović, i ovako mali broj hrvatskih umjetnika u Baru bio bi još manji. Neprijeporno je da barsko-hrvatska kulturna prožimanja zaslužuju ozbiljnu reviziju, osobito imajući u vidu pripadnost istom povijesnom, vjerskom, etničkom, jamačno i kultur-

nom krugu.

Kako ipak nije sve tako „crno“, spomenut ćemo neke kulturne programe koji su doista obilježili ovogodišnji „Barski ljetopis“. Iz kazališne produkcije izdvojiti ćemo maestralne izvedbe bardova glume poput Seke Sabljčić-„Master class“(iz života legendarne Marije Calas)i Zijaha Sokolovića-„Cabares, cabarei“, te koreodramu „Kralj Edip“ teatra „Murmuris“ iz Firence. Za glazbeni ugođaj bili su „zaduženi“ ruska pijanistica Irina Chukovskaja, gitarist Uroš Dojčinović, te sjajna barska sopranistica Aleksandra Vojvodić. Likovni program je već godinama po-najbolji segment „Barskog ljetopisa“, najviše zahvaljujući kreativnoj i karizmatičnoj upravnici barske galerije Anastaziji Miranović. I ove godine dovela je sjajne umjetnice, od Kanadanke Jeanne Krabbendam, Make-donke Sunčice Stankovske do naše poznate umjetnice Maje Đurić, koja je svojom sjajnom izložbom „Barski đardin“ u prekrasnom ambijentu crkve sv. Venerande u Starom gradu, inspirirane prirodnim i kamenim cvijećem sa barskih palača i crkava, doista oduševila sve istinske ljubitelje umjetnosti. Da upravnici galerije g-dji Miranović ne manjka sjaj-nih ideja, dokazala je i izvr-sno organiziranom modnom revijom, prvom ovakve vrste u Baru, gdje je bila i jedna od kreatora. Ovaj modni happe-ning se dogodio ispred pre-krasnog zdanja Zavičajnog muzeja u Baru, koji je ovom prigodom bio krasno ilumini-ran. Poslužimo li se jezikom kreatora, zaključimo kako ovi „svijetli tonovi“ i „uzbu-dljivi koloriti“ ipak daju na-du da će se na barskom kul-turnom „nebu“ na koncu ipak „razvedriti“.

Priradio:
Tripo SCHUBERT

Posjet grupe iz Zagreba

05. 08. 2008. na zamolbu grupe privrednika i umirovljenika iz Zagreba, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore izradilo je plan obilaska Bokokotorskog zaljeva iznajmljenim jedrenjakom „Vruja“. Nakon posjete svetištu Gospa od Škrpjela, gdje ih je dočekaao don Srećko Majić, uplovili su u kotorsku luku, uz našeg vodiča obišli grad i pomorski muzej i posjetili Bokeljsku mornaricu, razgovarali sa admiralom, viceadmiralom i grupom oficira. Na kraju su posjetili i HGDCG.

Razgovor sa S. P. Novakom

06. 08. 2008. za vrijeme sajma knjiga u Kotoru, upriličen je razgovor sa prof. Slobodanom Prosperovim Novakom u svezi predstojećih zajedničkih aktivnosti obilježavanja jubileja 500. obljetnice rođenja Marina Držića.

Na maratonu lađa

09. 08. 2008. na poziv Dubrovačko neretvanske županije izaslanstvo Hrvatskog građanskog građanskog društva: tajnik Tripo Schubert, član Upravnog odbora Ljubo Biskupović, predsjednica podružnice Tivat Ljerka Sindik i urednica Hrvatskog glasnika Tamara Popović nazočili su 11. maratonu lađa na Neretvi.

Kolonija u Gornjoj Lastvi

22. 08. 2008. u organizaciji KZU Gornja Lastva otvorena je izložba radova slikarske kolonije „Gornja Lastva 08.“ u Domu kulture „Ilija Marković“.

Bokeljska noć

23. 08. 2008. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore na Bokeljskoj noći ugostilo je visoku delegaciju iz Dubrovnika: dožupana Dubrovačko-neretvanske županije Miše Galjufa, predsjednika Odbora za proslavu 500. obljetnice rođenja Marina Držića prof. dr. Slobodana Prosperovog Novaka, člana Odbora, bivšeg ravnatelja talijanske drame pri HNK u Rijeci Alessandra Damianija i počasnog člana HGDCG Željka Filičića.

Dan HGI

28. 08. 2008. Hrvatska građanska inicijativa je za šestu obljetnicu upriličila prijem u restoranu „ELLAS“ u Dobroti, na koji su iz HGDCG pozvali dr. Ivana Ilića, Tripa Schuberta i Darija Musića. Tom prilikom dopredsjednik HGI Zvonko Deković uručio je HGD-u komplet knjiga za knjižnicu i monografiju Vukovara, poklon delegacije Vukovara, koji su bili gosti HGI.

Dubrovnik, Siena, Kotor

02. 09. - 07.09. predsjednik HGDCG dr.

Ivan Ilić, tajnik Tripo Schubert, dr. Miloš Milošević i urednica Hrvatskog glasnika Tamara Popović nazočili su proslavi 500. obljetnice rođenja Marina Držića u Dubrovniku. Urednica Glasnika bila je predstavnik HGDCG u dijelu kongresa održanog u Sieni. HGDCG je bio suorganizator završnog programa u Kotoru.

Posjet dr. sci. Vande Babić

04. 09. 2008. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore posjetila je dr. sci. Vanda Babić iz Zadra. Između ostalog, bilo je riječi i o realiziranju „Bokeljske priče“ u Zadru naredne godine.

Večer klapskog pjevanja u Cavtatu

06. 09. 2008. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore dobilo je poziv od Dubrovačko-neretvanske županije da bude njihov gost na Večeri klapa u Cavtatu. Upućena je delegacija Festivala klapa iz Perasta, na čelu sa Marinom Brainović.

Povijesni festival u Poreču

11. - 13. 09. 2008. u Poreču je održan Druški barokni povijesni festival Giostra. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore organiziralo je dolazak grupe Kotorska vlastela, koja je imala specijalan status - prvo mjesto u defileu 17

grupa, ili 430 sudionika iz Hrvatske, San Marina, Mađarske, Slovenije, te udarno mjesto u centralnom programu na glavnom gradskom trgu.

Sporazum o suradnji u kulturi

23. 09. 2008. u Vladinom domu na Cetinju svečano je potpisan Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Hrvatske o suradnji u oblasti kulture. Potpisivanju je nazočilo i rukovodstvo Hrvatskog građanskog društva Crne Gore.

Posjet Kotoru

24. 09. 2008. ministri kulture RH Biškupić i CG Mićunović posjetili su Kotor i razgovarali sa predstavnicima HGDCG.

X. sjednica Upravnog odbora

25. 09. 2008. održana je X. sjednica Upravnog odbora Hrvatskog građanskog društva Crne Gore na kojoj su razmatrana sljedeća pitanja:

- financijsko izvješće za srpanj i kolovoz
- usvajanje poslovnika o radu Upravnog odbora
- izvještaj o aktivnostima društva između dvije sjednice
- izvještaj o aktivnostima društva do kraja godine

Posjet veleposlanika

25. 09. 2008. veleposlanik RH Petar Turčinović, generalni konzul Božo Vodopija, tajnik Veleposlanstva Nebojša Kirigin i konzul savjetnik Igor Čupić razgovarali su u prostorijama društva sa predsjednikom, tajnikom i članovima Upravnog odbora Hrvatskog građanskog društva Crne Gore. Bilo je riječi o dosadašnjem radu društva sa osvrtom na projekte, način raspodjele sredstava i visinu iznosa opredijeljenog od Vlade RH preko MVPEI. Do kraja godine će se, kako je obećao premijer Sanader, najvjerojatnije opredijeliti izvjestan izvanredni iznos za projekte hrvatske zajednice.

Sjednica HNV

25. 09. 2008. održana je sjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća, uz nazočnost četiri člana iz HGDCG, na kojoj je podnijeto izvješće o dosadašnjem radu i donesena Odluka o načinu izbora članova radnih tijela Vijeća.

Posjet HKD Željezničar

26. 09. 2008. članovi Hrvatskog kulturno umjetničkog društva Željezničar iz Zagreba posjetili su Kotor. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore osiguralo je vodiča. Izaslanstvo društva na čelu sa prof. Vladom Korbarem posjetilo je HGDCG. O programu ljetovanja djece u Zagrebu i suradnji dva društva sa izaslanstvom Željezničara razgovarao je član Upravnog odbora HGDCG Ljubo Biskupović.

Predavanje Pasinovića

27. 09. 2008. predstavnici Hrvatskog građanskog društva Crne Gore nazočili su predavanju prof. dr. Milenka Pasinovića na temu „Hrvati na početku trećeg milenija – svjedoci ili baštinici“, koje je organizirala udruga Hrvatsko kulturno umjetničko društvo „Ljudevit Gaj“ iz Donje Lastve.

Dani kulture Vukovara

28.- 30. 09. 2008. na inicijativu Hrvatsko-Crnogorskog Društva „Croatica-Montenegrina“, njegovog predsjednika prof. dr. sci. Milorada Nikčevića, i uz potporu Crnogorske nacionalne manjine Osječko-baranjske županije, njihovog predstavnika dr. Vasilija Đuranovića, organizirani su „Dani kulture Vukovara na Cetinju“. Ovoj manifestaciji nazočili su predstavnici HGDCG podružnice Podgorica sa dr. Svjetlanom Zeković i povjerenik HGDCG za Cetinje Anđelko Pali. Nakon Cetinja, izaslanstvo Vukovara na čelu sa gradonačelnicom Zdenkom Buljan posjetilo je Kotor i razgovaralo sa predstavnicima hrvatske zajednice, tajnikom HGDCG Tripom Schubertom, predsjednikom HGI Marijom Vučinović i članom HNV Zvonkom Dekovićem, uz nazočnost veleposlanika RH u Crnoj Gori Petra Turčinovića i generalnog konzula Boža Vodopije. Nakon razgledanja starog grada, katedrale sv. Tripuna, Pomorskog muzeja i prijema kod kotorskog biskupa mons. Ilije Janjića, izaslanstvo je brodićem obišlo Kotorski zaljev i posjetilo svetište Gospe od Škrpjela. Gradonačelnica Kotora Marija Čatović je priredila poslovni ručak.

Čestitke

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore uputilo je čestitke u povodu:

- Dana Zagrebačke županije, 17. 07.
- Dana Domovinske zahvalnosti, 05.08.
- Dana općine Jelsa i blagdana Velike gospe, 15.08.
- Dana osnutka HGI – Tivat, 24.08.
- Dana Skala radija, 15.09.
- Dana Istarske županije, 25.09.
- Dana grada Šibenika, 29. 09.
- Dana grada Bjelovara, 29. 09.

Šesta obljetnica

Piše:

Sanja MARTINOVIĆ

U dobrotskom restoranu Elas u Kotoru 28. kolovoza održan je prigodni domjenak u povodu šeste obljetnice postojanja Hrvatske građanske inicijative. Osim članova HGI, svečanosti su nazočili brojni podržavaoci, simpatizeri, kao i znameniti ljudi iz javnog života Tivta, Kotora, Herceg Novog, Bara i Podgorice. Biskup kotorski monsinjor **Ilija Janjić**, veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori **Petar Turčinović**, generalni konzul Republike Hrvatske u Kotoru **Božo Vodopija**, dr. **Miloš Milošević**, dr. **Milenko Pasinović**, članovi Hrvatskog građanskog društva – **Tripo Schubert**, **Selma Krstović** i dr. **Edita Starović**, samo su neki od nazočnih koji su uveličali ovaj događaj. Druženje je započelo oko 20 časova, a trajalo je sve do jedan sat poslije ponoći. Za dobro raspoloženje koje je karakteriziralo svečanost pobrinuo se kotorski trio „Akordi Boke“.

U prigodnom govoru, predsjednica Hrvatske građanske inicijative **Marija Vučinović** podsjetila je na rezultate i aktivnosti koje su obilježile minuli rad HGI.

- Uobičajeno je da se na ovaj dan osvrnemo na godinu iza nas i sumiramo najvažnije događaje. Svakako da je to donošenje Ustava Crne Gore u kojem su Hrvati prvi puta zastupljeni kao konstitutivan narod, s ravnopravnom uporabom hrvatskog pisma i jezika kao službenog, istakla je Vučinović. Ona je podsjetila i na doprinos Hrvatske građanske inicijative

nezavisnosti Crne Gore, kao i na učešće njenog predstavnika u pisanju crnogorskog Ustava.

- U ovoj godini imali smo i lokalne izbore u Tivtu na kojima smo po ostvarenim rezultatima u koalicionom sporazumu koji je potpisan sa DPS-om i SDP-om dobili mjesto potpredsjednika općine, kao i jedno direktorsko mjesto javnog poduzeća ili ustanove, istakla je Marija Vučinović. Akcentirala je projekte koji su proistekli iz suradnje Hrvatske građanske inicijative sa matičnom državom Hrvatskom, a koji su u fazi realiziranja: formiranje mandolin-skog orkestra u Tivtu, promocija dokumentarnog filma o Tripu Kokolji u režiji Stijepa Mijovića Kočana, te tematski skup Vukovar-Boka koji se naslanja na umjetnička djela kipara Vane Radauša. Cijeneci značaj političkog djelovanja kroz institucije sistema za promoviranje i jačanje hrvatskog identiteta na ovim prostorima, predsjednica HGI istakla je važnost op-

stojnosti hrvatskog naroda u Crnoj Gori.

- Kroz političko djelovanje HGI se obavezuje da će kao i do sada raditi na dobrobiti svih građana Crne Gore, a naročitu pažnju ćemo usmjeriti na ostvarenje prava koja pripadaju Hrvatima u Crnoj Gori, istakla je Vučinović na kraju svog obraćanja prisutnima.

Nakon prigodnog govora predsjednice HGI, **Zvonimir Deković**, član predsjedništva stranke, uručio je tajniku Hrvatskog građanskog društva Tripu Schubertu poklon koji dolazi iz Vukovarsko-Srijemske županije, a od kulturno-umjetničkih društava koji su na poziv HGI u šestom mjesecu boravili u Crnoj Gori. Monografija Vinkovaca, pojas slavonske narodne nošnje, rakija spakirana u slavonski zlatovez, te prva edicija „Sto hrvatskih pjesnika“, poslije dužeg vremena, dočekali su prigodu za uručenje, koja je dodatno uljepšala druženje.

Povratak u doba vitezova

Posredstvom HGDCG, slika o Kotoru i Crnoj Gori još jednom je otišla u svijet. Kako je najavio organizator, do sljedeće godine, kada se ponovo vidimo u Poreču

Piše:
Tamara POPOVIĆ

UPoreču je od 11. do 13. rujna održan Drugi barokni povijesni festival Giostra. Na popisu država sudionika ove godine našla se i Crna Gora. Hrvatsko građansko društvo Crne Gore organiziralo je dolazak grupe Kotorska vlastela koja je imala specijalan status - prvo mjesto u defileu 17 grupa, ili 430 sudionika iz Hrvatske, San Marina, Mađarske, Slovenije, te udarno mjesto u centralnom programu na glavnom gradskom trgu.

Bio je to svojevrsni vremeplov. Svaki detalj programa rađen je prema autentičnim zapisima arhivske građe. Poznat je podatak da se u 17. stoljeću održavala pučka fešta sa natjecanjem u samostrelu, plesovima i pučkim igrama. Glavni događaj bio je konjički turnir za vitezove – Giostra, održan prvi puta 1672. godine uz dopuštenje tadašnjeg venecijanskog dužda.

Porečka su gospoda i dame u te dane odijevala najbolja odijela, dame su tjednima uređivale krinoline i kose, a sluškinje kuhale i pripremale

delicije za mnogobrojne uzvanike.

Ove je godine izostala trka, ali je sve ostalo bilo kao prije tri stotine godina. Galantni plemići u frakovima udvarali su se uglađenim damama u krinolinama. Dobošari su marširali gradom, vitezovi

JESNOM FESTIVALU GIOSTRA U POREČU

plesali sa svojim damama, dok su majstori pokazivali tajne starih zanata. Nisu izostali ni gubavci i sokolari. Konji lipicaneri iz Samobora plesali su menuet. Uz dame kojima nisu smetale nemilosrdne armature kostima i korzeta hodao je ruski hrt berznoj, dok

su se u pozadini odigravali teški dvboji u mačevanju i streličarstvu. Grad je bio okićen zastavama i trakama, trombonjeri su najavljivali mimohod ulicama grada.

Brojni građani Poreča i turisti, vidno oduševljeni manifestacijom, ispunili su ulice i

trgove. Domaćini, Porečani i Porečanke, bili su obučeni u kostime specijalno dopremljene iz riječkog kazališta Ivana pl. Zajca.

Svi su sa pljeskom i odobravanjem ispratili priču Kotor-ske vlastele o drevnom, nobile i pučkom Kotoru, voditelji-

ce i autorice Vlaste Mandić.

Knez od grada Kotora Marin Bizanti (Grigorije Mihović) u svoje ime i u ime kotorske vlastele zahvalio je gradu Poreču na „pozivu da se prezentaju na festival baroka“.

- Čast mi je večeras vas pozdraviti i predstaviti vam mali dio prošlosti i sadašnjosti našega slavnoga grada Kotora, kazao je „knez kotorski“.

O drevnom Kotoru govorili su kroničar Timotej Cizila (Vladimir Begović), Ljudevit

Pima, izdanak bogate kotorske obitelji (Božidar Mašo Marković), Drage, supruga Ljudevita Pime (Violeta Petrović), Toma Drago (Ivica Biskupović), Armiralius cathari Živko Mace (Ivo Brajak), Margita, supruga Toma Draga (Radmila Mihović), sestra Bona (Danijela Vulović), Ivan Grgurina (Branislav Vukčević), Laura, supruga Ivana Grgurine (Vlasta Mandić), ribar Loro (Ilko Marović), vlastelinke Nada Nikčević i Bo-

žana Biskupović, te „ćakulone“ Radojka Popović i Violeta Petrović.

Program je nastavljen uz glazbu, ples, ulične zabavljače, žonglere, hodače na štulama, gubavce, sokolare, vite-zove...

Uloga podestata porečkog komuna pripala je gradonačelniku Ediju Štifaniću koji je otvorio manifestaciju i organizirao svečanu večeru u gradskom muzeju, po uzoru na one iz 17. stoljeća.

Uz pomoć ravnateljice Muzeja Elene Uljančić Velić, te organizatora Damira Miloša, Franka Štifanića, Ketrin Hrvatinić... oživljen je jelovnik tog doba. Uz baroknu glazbu, kostimirane uzvanice kušale su divljeg veptra, srnetinu, jarebice i purane, fazane, jastoga, morske plodove, salate od bikove gubice, delicije iz davnina.

Izaslanik Hrvatskog građanskog društva Crne Gore Tripo Schubert uručio je poklone

gradonačelniku Štifaniću i organizatoru Damiru Milošu. U ime društva primio je specijalan poklon od samostreljčara sa Raba.

Osim bajkovitog ugođaja da vas je vremenska mašina vratila u doba vitezova, ne možemo ne primijetiti koliko je ova trodnevna manifestacija ekonomski značajna. Sijevali su blicevi turista sa svih strana svijeta – čuo se engleski, talijanski, ruski, francuski, njemački jezik... Ulice, trgovi,

radnje, kafići i restorani bili su prepuni.

Zato ne čudi što su gradonačelnik, vijećnici i čelnici gradskih institucija mobitele zamijenili vlasuljama i plišanim odijelima i za sljedeću godinu najavili još veći spektakl. Možda i samu konjsku trku.

Posredstvom HGDCG, slika o Kotoru i Crnoj Gori još jednom je otišla u svijet. Kako je najavio organizator, do sljedeće godine, kada se ponovo vidimo u Poreču.

KOTOR ŽENAMA – ŽENE KOTORU:

JELENA ANTOVIĆ

Ne postoje tajne prošlosti

Kotor, tradicionalno i kulturno vodeći grad Crne Gore, pruža slabijem polu ravnopravne mogućnosti s jačim. Žena nije samo majka, domaćica i supruga, već i uspješna poslovna žena.

Osamljeni primjer našeg „malog mista“, od predsjednice općine do prvih dama na čelu više sekretarijata, načelnica i direktorica kulturnih i javnih ustanova i poduzeća, predstavlja unikatan primjer za crnogorsko podneblje. Da li to govori i još jednom pokazuje koliko je žena sposobna i svestrana? Ili, pak, dokazuje da se Kotor i Boka ipak izdvajaju od brdovitih krajeva naše zemlje koje povijest, more i maestral stoljećima nisu milovali, pa ni muškarci ne dopuštaju svojim ženama da sebe i grad propagiraju pored njih - muških, živih i zdravih? Zato, ne treba zaboraviti pohvaliti bokeljske muškarce, koji su u ovom suludom vremenu asimilacije i transkulturacije najčešće dobrog zamjenjivanog lošijim, utrli put i pružili šansu ljepšem polu da dā odraz svoje ljepote svom gradu.

Piše:

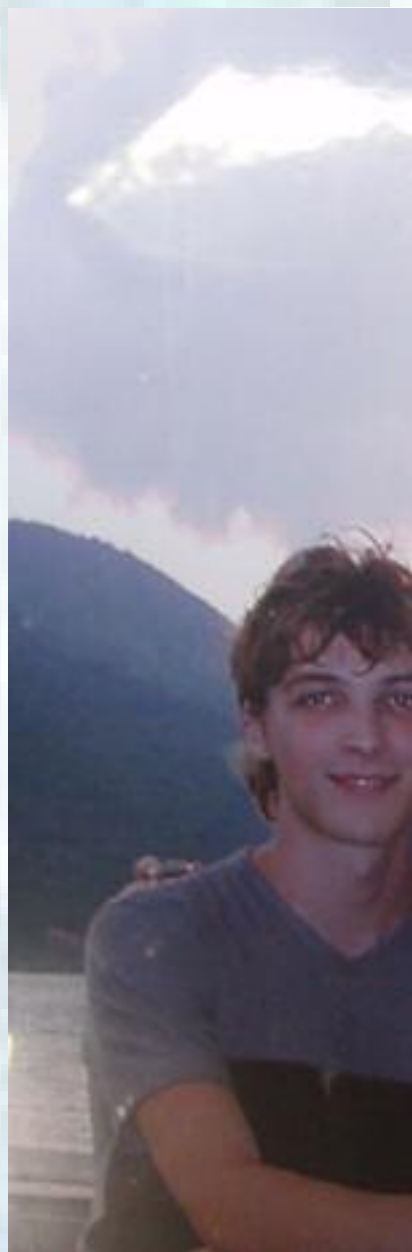
Tina BRAIĆ

Jelena Antović, načelnik Državnog arhiva - Istorijaskog arhiva Kotor, ili jednostavnije - rukovodilac Istorijaskog arhiva Kotor, bogatstvo svog životnog iskustva temelji na zdravom odgoju u obitelji izuzetnih intelektualaca.

- Kakva sreća roditi se, dobiti šansu živjeti život! Rata više nema, nema gladi, a vi tamo negdje u Dobroti, pokraj mora, u prekrasnoj obiteljskoj harmoniji odrastate sa divnim ro-

diteljima Irenom i Milošem i trojicom braće: Ivanom, Marijanom i Ilijom, u kući Miloševića vječito ispunjenoj igrom, radom i muzikom. Pored svega toga, imate generacijsku sreću da ste školovanjem šezdesetih godina pripadali bajkovitom svijetu kotorske Muzičke škole. I čini mi se, da se Egziperi družio sa nama, nikada ne bi napisao onu poznatu misao: „Svi ljudi su bili djeca, ali se malo njih toga sjeća“. Jer mi ne maštamo o malom princu i tamo nekoj njegovoj planeti, mi jesmo bili i prinčevi i patulj-

ci, majmuni i cvrčci, sove i medvjedi, vuci i miševi, ježevi i krijesnice. A bili smo i stvarni pisci tekstova, horski izvođači, konferansjei, šnajderi, svirali smo klavir, violinu, melodiku, ksilofon, frulicu, mandolinu, udaraljke, harmonij, kastanjete... I, imali danas i preko 50 godina, jednako se sjećamo da smo bili djeca (ah, ta Vida Matjan!!!). A sve to vrijeme Kotor, pak, sa druge strane, svojom višestoljetnom kulturnom slojevitošću za vaše gene jednostavno „lijepi“ neka prepoznatljiva pravila ponašanja. Ispra-

vno odabran Filološki fakultet, posao koji vam je omogućio da za sobom ostavite stotinjak većih ili manjih članaka iz oblasti arhivistike i povijesti i koji je omogućio da u njemu sazrete i postizete dobre rezultate i kasnije, u svojstvu predsjednika Društva arhivskih radnika Crne Gore i rukovodioca Istorijskog arhiva Kotor. Formiranje obitelji sa mužem Darkom i djecom Ivanom i Ilijom, beskrajno uživanje u svemu tome, i ... što treba više za jedan život?

Rad u arhivu istovremeno

znači imati kontakt sa prošlošću. Prošlost daje utisak mističnosti. Da li se i Kotorški arhiv čuva kao "tajna o prošlosti" i samo je malobrojnima dostupan ili je otvoren za svakog tko se želi informirati?

- Ne možete ni zamisliti kakvom privilegijom doživljavam činjenicu da sam cijelog svog radnog života imala mogućnost da tonem u tu, kako Vi nazivate, „mističnu prošlost“! Divno je družiti se sa Petrom Vitinom, notarom koji je napisao prvi sačuvani dokument iz

1309. godine, grčkim slikarima koji su naslikali fresku u kotorskoj katedrali, Novakom Kovačem koji je iskovao mač Kraljeviću Marku, sa hajducima, gusarima, piratima, družiti se sa cijelom plejadom ljudi i njihovih sudbina od XIV. do XXI. stoljeća, al' gle čuda, tu od „mističnosti“ nema ni traga! U osnovi svih dokumenata je čovjek, njegova potreba da elegantnije preživi lakša ili teža vremena. Moj utisak je da sva ta dokumenta, kada bi ih smjestili u sadašnjost, moraju svima nama biti veoma bliska, jer ljudske dileme i težnje su zajedničke svim stoljećima, kulise se mijenjaju, tehnologije, standard također, ali - čovjek je volio i mrzio nekada - i danas voli i mrzi, ženio se i rastajao, bogatio se i siromašio, vodio je ratove, gubio i pobjeđivao. Zar to sve ne čini i danas?

A što se pak tiče „tajni o prošlosti“, one ne postoje. Kotorški arhiv dostupan je svima onima koji imaju interes za istraživanjima bilo koje vrste, dakle sva moguća ljudska djelatnost na svim nivoima sadržana je u arhivskim depoima. Pa nije ni slučajno lik boga Janusa - glava sa licem okrenutim na više strana - simbol arhiva u svijetu. U arhivu je i uprava i pravosuđe, i privreda i poljoprivreda, i kultura i umjetnost... u arhivu je jednostavno sve što nam se događa. U Kotorskom - sedam stotina godina života...

Što Kotorški arhiv sadrži?

- Upravo ovo o čemu sam Vam govorila. To je uprava, pravosuđe, vojska, prosvjeta, kultura i nauka, socijalne i zdravstvene ustanove, privreda i bankarstvo, društveno-političke organizacije, društva i udruženja, crkva, to su porodični i lični arhivski fondovi i to su zbirke dokumenata. Ali to je nešto što je, mogla bih reći, zajedničko svim arhivima da svo-

ju građu povezuju u logične strukture viših stupnjeva što je ustanovljeno još sedamdesetih godina na osnovu suvremene prakse i u svijetu i kod nas, naročito poslije izdavanja Osnovnih pravila Savezne komisije za Vodič kroz arhivske fondove Jugoslavije. Ali ono što je karakteristično za Kotorški arhiv jeste da je on, od svog osnutka 1949. godine do danas, uvijek sa veoma malim brojem službenika, sve svoje naučne i stručne potencijale prvenstveno usmjeravao na izradi naučnoobavještajnih sredstava i na taj način svu svoju arhivsku građu učinio dostupnom istraživačima. Ovaj posao utoliko je značajniji što je građa Kotorškog arhiva obimna (cca 1 kilometar) i najvećim dijelom na stranim jezicima, pretežno latinskom, talijanskom, njemačkom, ruskom, francuskom, turskom, naravno zavisno od burnih povijesnih tokova koji su se odigravali na području Boke kotorske. Na taj način omogućen je uvid i istraživanja širem krugu istraživača kroz: nemanički period (1185-1371), period ugarsko-hrvatskog kralja (1371-1384), bosanski period (1384-1391), period samostalnosti Kotora (1391-1420), period mletačke vladavine (1420-1797), I austrijske vladavine (1797-1806) ruske (1806-1807), francuske (1807-1813), privremene vladavine Crne Gore i Boke (1813-1814), II austrijske vladavine (1814-1918), i period novije povijesti područja Boke kotorske sve do danas. Unutar svih tih perioda omogućena su istraživanja iz oblasti gradskih i seoskih upravnih struktura, pravnog života, pomorstva, poljoprivrede, umjetnosti, književnosti, zanata, jezika, školstva, zdravstva, o nekim istaknutim ličnostima, bunama, ustancima, ratovima i svih drugih oblasti ljudskog djelovanja na prostoru

rima Boke Kotorške, Crne Gore, i šire. A da bi dragocjena građa bila što pristupačnija istraživačima, objavljen je „Vodič kroz arhivsku građu Istorijskog arhiva Kotor sa sumarnim inventarima muzejskih i crkvenih fondova i zbirki“, a katalog „Arhiv i nauka“, svojevrsna je antologija biranih dokumenata iz svih područja života. I otvaranje brojnih izložbi, prezentiranje novih knjiga, primanje učenika starijih razreda, predavanja, razgovori preko radija i televizije, razgledanje Grada sa uglednijim gostima, davanje najraznovrsnijih podataka i izvještaja bile su permanentne obaveze kotorških arhivista, a sve u cilju da bi se bogata arhivska građa koja počinje sa XIV. stoljećem na što jednostavniji način približila običnom čovjeku.

Kakvo je mjesto Istorijskog arhiva u okviru arhivske dje-

latnosti Crne Gore?

- Zakonom o arhivskoj djelatnosti Skupština Republike Crne Gore na sjednici od 2. juna 1992. godine osniva Državni arhiv Crne Gore a dotadašnji arhivi Istorijski arhiv Kotor, Arhiv Istorijskog instituta Crne Gore i općinski arhivi definitivno gube status pravnog lica i postaju sastavni dio Državnog arhiva. Uzaludni su bili svi pokušaji našeg kolektiva, i najistaknutijih ličnosti Crne Gore iz domena nauke i kulture, da se odupre ovakvom unificiranju Arhiva. Posebno je ukazivano na specifičnost njegovog Odjeljenja za staru građu koje posjeduje arhivsku građu od 1309. do 1945. godine i koje ni u čemu nema dodirnih tačaka sa bilo kojim arhivskim odjeljenjem suvremenog profila. Kotorški arhiv je bio suglasan da Državni arhiv Crne Gore zadrži ingerenciju matičnog arhiva i smatrao je da treba da bu-

de i stručni i metodološki centar arhivske službe i centralna točka arhivskog informativnog sistema za noviju građu. S druge strane, predlagao je da Istorijski arhiv Kotor zadrži funkcije koje su mu bile predviđene dotadašnjim Zakonom o arhivskoj djelatnosti Crne Gore. Pokušalo se dokazati da ne postoji niti jedan argument koji bi bio razlog izmjene dotadašnjeg statusa Istorijskog arhiva Kotor i da su se mogla pronaći rješenja koja bi poštovala specifičnost spornog Odjeljenja za staru građu i obezbijedila kontinuitet i identitet ove institucije koja je postala kulturna tekovina i Kotora i Crne Gore i Jugoslavije. Dakle, konkretno se zahtijevalo da Odjeljenje za staru građu Istorijskog arhiva Kotor ostane samostalan arhiv republičkog karaktera i da se bavi usko stručnim problemima izrade naučno-obavještajnih sredsta-

va, izdavanjem dokumenata na korištenje i istraživačkim projektima. Iako statusom Istorijskog arhiva Kotor njegov kolektiv nije ni danas zadovoljan, Arhiv vrijedno radi i zatvara vrata svakoj površnosti i prosječnosti.

Kakav je odnos gradske vlasti prema vrijednoj građi Arhiva?

- Arhiv je u Kotoru dobio dvije zgrade za rad i smještaj svoje vrijedne arhivske građe. Za postignute rezultate dva puta je dobio novembarsku nagradu grada Kotora. Arhivsko odjeljenje Kotor koje se nalazi van gradskih zidina brine o građi u nastajanju i o registraturama na području Kotora i Tivta. Istorijski arhiv Kotor koji je smješten na Trgu sv. Tripuna posjeduje građu do 1945. godine i nema u tom aktualnom smislu mnogo dodirnih tačaka sa gradskim vlasti-

ma. Kada god je to potrebno Arhiv se, sa svoje strane, uključuje u kulturna događanja na području kotorske općine.

Kako Vi, kao kćerka dr. Miloša Miloševića, barda svjetske arhivistike, dugogodišnjeg direktora Arhiva, uspijevate održati kontinuitet rada i uspješnost Arhiva?

- Moram priznati da to jeste velika odgovornost. To su zaista bile generacije široko obrazovanih ljudi koji su radili u našem arhivu. Slavko Mijušković, Risto Kovijanić, don Ivo Stjepčević, Miloš Milošević ostavili su taj teret formuliran u pitanju „da li ćemo moći tako?“, ali su nam ostavili i mnogo izrađenih naučno obavještajnih sredstava, vodiča i sl. i nama, mlađim generacijama nije predstavljao problem snalaženja u toj „šumi od dokumenata“. Na tome smo im be-

skrajno zahvalni.

Od kada sam na čelu Istorij-skog arhiva, evo već šesnaesta godina, sa svojim dobrim i vrijednim kolegama, trudila sam se da se radom obranimo od „pada nivoa“ Arhiva ili njegove neuspješnosti. Usluživali smo korektno istraživače, obrađivali arhivsku građu, na nov „elektronski način“ opremili Arhiv i nastavili rad, objavljivali knjige i članke, organizirali razna predavanja, izložbe i sl. Ali, i kada sam imala najmanju dilemu, neki problem ili uspjeh, uvijek sam o tome razgovarala sa ocem. I danas, iako je u mirovini i poodmaklom životnom dobu, volim o svemu da popričam sa njim i da se posavjetujem. Samo životni optimizam koji posjeduje, da ne spominjem njegovo znanje i životnu mudrost, i meni daje neku dodatnu energiju za dalje...

Koliko je ljubav prema ovom poslu bitna, s obzirom da nije materijalno isplativ?

- Na to pitanje bi Vam bolje odgovorio moj muž koji se uvijek šali sa mnom da sam ja jedina osoba na ovoj planeti koja obožava svoj posao iako nije „materijalno isplativ“! Zamislite kako bi bilo da imam malu platu i da ne volim svoj posao. Ovako imam malu platu ali i veliku ljubav prema poslu koji obavljam, i intimno osjećaj zadovoljstva pa i ogromnog bogatstva. Mala plata, dakle, u oba slučaja, pa, što je bolje?! Božji dar je voljeti ono čime se čovjek bavi!

Imajući u vidu današnje preokupacije ljudi, da li je opala zainteresiranost za bavljenje arhivskom djelatnošću?

- Pretpostavljam da mislite na preokupacije poslovima koji donose veću materijalnu satisfakciju. Naravno, u prilog toj činjenici reći ću Vam da kao

rukovodilac već godinama pokušavam da za Istorijski arhiv pronađem klasičnog filologa koji bi bio spreman da se uhvati u koštac sa srednjovjekovnim dokumentima pisanim latinskom goticom. Jednostavno, taj profil ne mogu da nađem zbog niskih plata koje se u arhivu nude. Bilo je više zainteresiranih. Iako postoji volja, treba živjeti, platiti stan... Tom profilu nudi se i usavršavanje iz oblasti paleografije u Rimu ili Veneciji, kao i činjenica da će biti rijedak stručnjak iz te oblasti na ovim i širim prostorima, ali, ništa!

Koliko je odgoj Vaših roditelja utjecao na razvijanje afiniteta i Vaše životno opredjeljenje? Da li i Vi svoju djecu odgajate u istom duhu?

- Možda bih prije kazala da su moji roditelji na nas prenijeli jedan stabilan i ispravan odnos prema životu uopće, to smatram prvenstveno važnim i na tome sam im neizmjereno zahvalna. A što se profesija tiče, četvoro djece – četiri razne profesije: najstariji brat Ivan - doktor bioloških nauka, srednji Marijan - pravnik (sudac i danas advokat), najmlađi Ilija - profesor klavira, i ja – filolog, arhivista. Interesantno je da nas naši roditelji, otac arhivista a majka profesor u Muzičkoj školi, nisu ni pitali da li hoćemo u muzičku školu, ni kasnije da li hoćemo na fakultet. To se jednostavno podrazumijevalo.

Ne mogu da kažem da sam imala pravu predstavu o arhivima prije nego što sam započela rad u Kotorskom arhivu, iako je u njemu kao arhivski savjetnik tada radio moj otac (direktor je bio akad. Slavko Mijušković). Ali kako je građa našeg arhiva administrativno najčešće na talijanskom jeziku (iako su, kao što sam već kazala, bile i brojne druge strane

dominacije na ovim prostorima), moj fakultet je bio sretno izabran i mogla sam vrlo jednostavno da se zaposlim i radim u Arhivu. Onaj pravi kontakt sa samim dokumentom jeste mi oplemenio otac, ali tek kada sam počela da radim. To je činio ne samo meni, kao kćerki, već i ostalim mladim kolegama koje mu i danas upravo na tome zahvaljuju. Svi zajedno imali smo sreću da se pod njegovom redakturom okupimo oko nekoliko vrijednih zbirki dokumenata i knjiga, kao što su „Hajduci u Boki

kotorskoj“, „Ujedinjenje Crne Gore i Boke“, „Analisti, hroničari i biografiji“, „Statut grada Kotora“ i sl.

Što se moje djece tiče, ona je su rasla u kući u atmosferi u kojoj i otac i majka nešto stalno piskaraju, istražuju... Moj muž je doktor teatrologije, predaje na Fakultetu dramskih umjetnosti na Cetinju i na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru, bavi se naučnim radom, objavljuje radove, knjige, a ja i u kući često nastavljam posao koji u radnom arhivskom danu ne može da se

završi. I to je sigurno utjecalo da u takvoj atmosferi jednostavno i djeca nastave svoj život. Završila su fakultete koje su, naravno, sami odabrali. Kćerka Ivana Fakultet muzičkih umjetnosti – Opštu muzičku pedagogiju, a sin Ilija Fakultet organizacionih nauka – Informacione sisteme. Ivana već nakon završenog fakulteta objavljuje radove iz oblasti muzike i veoma često koristi arhivsku građu našeg arhiva, posebno njegovu muzičku zbirku kao i Arhiv srpske pravoslavne crkvene općine Kotor, Arhiv pri muzejima Cetinje (bavila se prvom ženom kompozitorom, Antunom Kopitovićem, Vidom Matjan i sl.), a ove je godine magistrirala na operi „Balkanska carica“ Dionizija de Sarna San Đorđa na tekst knjaza Nikole, zaposlena je u Muzičkoj školi „Vida Matjan“ u Kotoru i na doktorskim je studijama u Beogradu. Ilija je također u „naučnim vodama“ ali u suvremenom smislu! Asistent je na Fakultetu organizacionih nauka u Beogradu, na poslijediplomskim studijama je i objavio je više stručnih radova iz oblasti informatike, učesnik raznih kongresa i savjetovanja, koautor projekata u zemlji i inostranstvu, koautor već objavljenih knjiga. Ali zato kada mami treba prezentacija za neki naučni skup ona mu samo pošalje tekst i fotografije za prezentaciju a on joj taj materijal ogrne čudesnom elektronskom maštarijom pošalje e-mailom. Veza uvijek postoji!

Koja je uloga za Vas najteža: biti majka, supruga, ili direktor jedne institucije? U čemu ste najodgovorniji?

- Čini mi se da podjednako odgovorno prilazim svim segmentima koje ste naveli. Jednostavno, iako „lepršavije“ izgledam, teško da može da mi izmakne ono što je suštinski važno u životu, na bilo kom

polju. I zašto uopće upotrebljavati pojam „težine“ u životnim ulogama? Pa život je tako lijep, treba samo osloboditi dušu od nepotrebnog tereta zvanog „višak“, da ima prostora da se spontano daje i da prima, da nikada ne izgubi taj nevjerovatno dragocjeni kontakt sa prirodom i ona će vas nagraditi životnom snagom, optimizmom i mudrošću. Tu kalkulacije jednostavno ne smije biti i tada svaki spomenuti segment - to ste vi, a sve zajedno cjelina i potpuno ispunjenje!

Na koji način gledate na život? Što on predstavlja za Vas?

- Život - to je prekrasno djetinjstvo, to su mladalačka lutanja u potrazi za odgovorima na raznorazna pitanja, to je stvaranje novih života, to je bolest, to je radost, ljubav, to je smrt. Sve je to život! I ono što je najljepše u njemu jeste da svaki njegov period ima svojih draži. Važno je da ih vaša duša prepozna.

Smatrate li sebe sretnom, ispunjenom ženom?

- Da. Sretnom i ispunjenom. Najradije bih ostala na jednostavnom odgovoru „DA“. Jer čini mi se da ako krenem da objašnjavam razloge, ispustiti ću nešto veoma važno, jer „SVE ZAJEDNO“ čini moj život ispunjenim i sretnim. Kada kažem da sam imala sretno djetinjstvo, divan brak, prekrasnu djecu, posao i sl. i da sam zbog toga sretna, to činim svojim umom. Prave djeliće sreće koje imate privilegiju možda samo par puta u životu fizički doživjeti i da vam prostruje tijelom kao „bliss“ osjetila sam, ipak, u trenucima kada sam bila usko okružena svojom obitelji. Eto, vidite da sam u pokušaju da budem jasnija „upala“ u malu kontradikciju i da la prioriteta - obitelji.

Ne zatvoriti prolaz kruzerima

Sezona kružnih putovanja na Mediteranu traje devet mjeseci. Uključivanjem zemalja sjeverne Afrike u program, njihov početak se pomjerio na ožujak, a završetak na studeni. A to je tri puta duže od sezone kupanja

MOST NA VERIGAMA OPASNOST ZA TAJ VID TURIZMA

Piše:

dr. Milenko M. PASINOVIĆ

Iako je tradicija korištenja mora za plovību na našoj strani, korištenje mora u turističke svrhe pretežno se vezuje za kupanje. Međutim, i taj period, kupanje ili sezona, određen je hidro-klimatskim parametrima i u prosjeku traje od 144 do 148 dana godišnje. Taj period ne koincidira i sa stupnjem popunjenosti smještajnih kapaciteta. Tome se teži, ali treba da se ostvari nekoliko pretpostavki.

A Mediteran, njegova mora, nude i druge šanse za korištenje. Davno, prije 164 godine, po njima su plovili brodovi na

kružna i izletnička putovanja. Kotor je bio jedna od luka u programima tih putovanja.

Tri su razloga opredjeljivala za to. Prvi je u svezi prirodnih karakteristika zaljeva koje su već tada svračale pozornost turista. Drugi razlog leži u bogatstvu i raznovrsnosti kulturnog nasljeđa. Treći u okruženju ovog zaljeva, Cetinju i Svetom Stefanu, obaveznim izletničkim destinacijama učesnika kružnih putovanja.

Ove karakteristike su dugo vremena kvalificirale Kotor kao treću jadransku luku na kružnim putovanjima, sve do rata u okruženju, početkom devedesetih prošlog stoljeća. A u tom periodu, točnije od 1992. do 2001. godine, broj sudionika na kružnim putovanjima Mediteranom porastao je za tri puta, odnosno taj je rast bilježio prosječnu godišnju stopu od 10%, što je za oko 2,5 puta više od prosječne godišnje stope rasta svjetskog turističkog prometa.

Mediteran participira sa oko 20% u broju sudionika kružnih putovanja u svijetu pa je poslije Karipskog mora najveće tržište ovog vida turizma. U apsolutnom iznosu to tržište zahvata više od sedam milijuna sudionika kružnih putovanja.

Trideset luka na tom tržištu ostvaruje promet veći od 100 000 sudionika kružnih putovanja.

Prva luka po broju sudionika kružnih putovanja na Jadrani je Venecija, više od 270 000. Kotor je 2007. godine ostvario promet od 176 brodova na kružnom putovanju koji su dovezli 48 161 turistu, 1205 jahti sa 5 751 turistom i 275 izletničkih brodova. Ostvarenim prometom jahti dostignut je rekord iz kasnih osamdesetih prošlog stoljeća.

Lučke takse i servis pojedine broderske kompanije staju godišnje više od dva milijuna dolara, primjer Dubrovnik.

U tom gradu potrošnja sudionika kružnih putovanja prije tri godine dostigla je 40 eura na dnevnom nivou. Očita je prezasićenost dnevnim brojem brodova na kružnom putovanju, što se manifestira „sukobom“ turista na kružnom putovanju, ekskurzionista, turista na odmoru i domicila. Razmišlja se o mogućim rješenjima uključujući i ona restriktivnog ili, bolje reći, destimulativnog karaktera (povećanje lučkih taksa i usluga), kako bi se smanjio broj brodova na kružnom putovanju ili se ograničio njihov dnevni broj. Riječ je, naime, o sukobu korisnika prostora i njegovog prirodnog i izgrađenog kapaciteta. I Kotor je blizu ovom problemu. On je već vidljiv pa nema potrebe da ga posebno opisujemo. I relativno je lako rješiv.

U Raveni lučke takse i servis su oko četiri puta skuplji u odnosu na Kotor. Ali, ovaj prilog nema namjeru da se bavi usporednom analizom troškova i potrošnje koji su proizvod kružnih putovanja. Nemamo za to ni sve usporedne pokazatelje. S druge strane, potrošnja je posljedica obima, vrste i kvalitete usluga.

Konkurencija u cijeni nije jedini element cijene usluga. To se vidi i na našem primjeru.

Prirodni i stvoreni resursi jesu atrakcije zbog kojih se Kotor nalazi u programima kružingoperatora. Ali, očigledno, oni nisu dovoljni. Nedostaje lučka suprastruktura, a dijelom i infrastruktura, koje bi podigle kvalitetu lučkih usluga. Recepcija luke za ovu namjenu ne može biti adaptirani kontejner. Objektivno, nema

više potrebe da bude tako. Kotor je granični prijelaz, to je bio i ostao u Prostornom planu CG. Zbog čega bi imao drugačiji tretman od nekih suvremeno uređenih graničnih prijelaza na kopnenom i na obalnom dijelu Crne Gore?

O kakvom je resursu riječ kada je u pitanju ponuda Crne Gore prema segmentu sudionika kružnih putovanja, nadam se da shvaćaju i lokalni i republički organi. A o marketinškim potezima koji su očigledno nedostaju, treba zajednički da rade nosioci ove vrste turističke ponude - lokalna i nacionalna turistička organizacija. Jer, iskreno rečeno, više su sudionici kružnih putovanja otkrivali Kotor nego što je turistička ponuda Crne Gore, u marketinškom smislu, otkrivala ovaj segment turista.

Sezona kružnih putovanja na Mediteranu traje devet mjeseci. Uključivanjem zemalja sjeverne Afrike u program kružnih putovanja, njihov početak se pomjerio na ožujak, a završetak na studeni. A to je tri puta duže od sezone kupanja.

Rekonstrukcijom Aerodro-

ma „TIVAT“ stvoren je još jedan uvjet, ili bolje reći vrsta usluga, u vezi sa ponudom tržištu kružnih putovanja. Naime, Kotor može dobiti status luke za ukrcaj ili iskrcaj sudionika kružnih putovanja, a iz toga proizlaze mnogi drugi efekti.

Na ove i druge probleme ukazali su neki od učesnika Okruglog stola „Tržište kružnih putovanja i turistička ponuda Crne Gore“, održanog prije nekoliko godina na Fakultetu za turizam i hotelijerstvo u Kotoru. Materijali sa spomenutog Okruglog stola su publicirani u Zborniku radova sa okruglog stola.

Projektirani most preko Veriga s pravom izaziva zabrinutost građana, gradonačelnice, poslanice i članice Odbora za prostorno planiranje Skupštine Crne Gore Marije Čatović, svoju zabrinutost na sjednici gospodarske komore CG izrazio je i gospodin Mladen Lučić, sličnu zabrinutost su izrazili i predstavnici pojedinih političkih stranaka, nevladinog sektora a i autor ovog priloga. Projektirana visina mosta 53 m iznad srednjeg nivoa mora tolika je da bi onemogu-

ćila uplovljavanje kruzera suvremenih tehnologija u kotoršku luku. Pa i visokonaponski kabel, koji premošćuje Verige, već izaziva opasnost za prolaz jedrenjaka visokih jarbola koji posjećuju Kotor. Ne znamo da li će budućnost ovog mosta određivati argumenti o kojima je riječ, ili oni koje još ne znamo, bar zvanično, o vizualnom utjecaju mosta na kulturni pejzaž. O ovom posljednjem trebaju se izjasniti stručnjaci UNESCO-a koji su nedavno posjetili područje koje je upisano u listu prirodnih i kulturnih dobara te organizacije. Bili su veoma decidni kada je u pitanju kontakt zona, Verige i dijelovi Stoliva i Kostanjice, u smislu zahtjeva da se nađu van procesa urbanizacije koja je ozbiljno zahvatila područje spomenute prirodne i kulturne baštine.

More je njiva koja može da daje tri turističke žetve, ali tu njivu, kao i svaku drugu, treba čuvati, njegovati. Dala je ta njiva i ono zbog čega dolaze turisti, bogato kulturno nasljeđe. No to nije predmet ovog priloga. A, more, 100% , za sada, koristimo jedino za dobivanje soli. More, hvala ti !

Korčulanski brodograditelji

**Sessa, Getri,
Depolo, Bonvardo,
samo su neka od
imena
korčulanskih
graditelja koji su
po narudžbi gradili
barke Tivćanima,
ali i drugim
Bokeljima**

Piše:
Anita MAŽIBRADIĆ

Neobično je saznanje da krajem XIX. i prvih desetljeća XX. stoljeća u Tivtu nije bilo domaćih majstora koji bi izrađivali barke, već su ih gradili majstori sa Korčule, iz Milne na Braču i sa još nekih dalmatinskih otoka.

Mnogi stanovnici Tivta, Lastve, Lepetana i Krtola, na razmeđu dva stoljeća, kada je vladala prilična oskudica, kada plodovi zemlje nisu bili dovoljni za preživljavanje, okretali su se moru i mogućnostima koje je ono pružalo. Bavili su se ribolovom, uglavnom za domaće potrebe, ili prevažanjem

ljudi i tereta iz jednog do drugog mjesta u zaljevu Boke kotorske. U tu svrhu bile su im potrebne dobre barke, kao što su guc, pasara, gajeta... Još i danas, na širem području Tivta, traju barke naručene i sagrađene na Korčuli.

U doba o kojemu je ovdje riječ, čim je vlasnik dobio barku morao je upisati u registar barki u Lučkom poglavarstvu u Meljinama, a poslije 1894. godine u Lučkom uredu u Tivtu. Sve je moralo biti po propisu austrijskog Ministarstva saobraćaja od 5. 12. 1884. godine. Naime, molba za registraciju barke morala je da ima taksu od 2 krune, certifikat o pripadnosti samog pod-

nosioca molbe, dokument o eventualnom ranijem vlasniku, potvrdu graditelja barke o njenim dimenzijama i materijalu, sa datumom i njegovim potpisom. Također, za imaoce barki važio je pravilnik o držanju i upotrebi barke (Regolamento per i battellanti nei porti del littorale austro-illirico-dalmato).

Dana 5. ožujka 1911. godine Anton Pasković Božov iz Tivta obratio se Lučkom poglavarstvu u Meljinama „da bi mu izvolilo izdati dozvolnicu za ribanje ostima po noći rasvjetom na petrolje ili sa acetilenom“. Posjedovao je, kako je iznio u molbi, svoju lađu, „a i stanuje na zgodnom položaju

kraj mora u Tivtu, te bi želio baviti se katkad ribanjem pod osti za samo svoju domaću uporabu“. Njegovu barku zvanu Jelisava, pod rednim registarskim brijem 161, gradio je majstor Vicko Sessa sa Korčule, po narudžbi njegovog oca Boža Paskovića pok. Luke. Zanimljivo je da je majstor Sessa tom prilikom došao sa Korčule u Prčanj i tu sagradio pasaru 1895. godine.

Da bi dobio dozvolu ribanja, Anton Pasković morao je prebaciti vlasništvo nad barkom sa oca na sebe. U tu svrhu, 13. ožujka 1911. godine otac i sin su došli u Lučko-zdravstveni ured u Tivtu gdje je Antunov otac Božo, upitan da li se slaže da njegova lađa „Jelisava“ bude upisana na ime njegovog sina Anta, odgovorio: „Ja dopuštam da moj sin Ante slobodno upiše moju lađu na ime svoje i da bude samovlasnik od pomenute lađe“. Božo Pasković pok. Luke 15. ožujka potpisao je „dopustnicu“ na koju su svjedoci Jozo i Anto Petković iz Tivta stavili znak križa. A Božo Pasković je izjavio: „Ovijem ovlašćujem mog sina Antuna Paskovića

da može hodit ribati kadgod hoće ostima, mojom lađicom pod br. 161. Isti moj sin ima svako pravo nad lađicom kao i ja, pošto istu smo kupili iz zajedniocce, a polag toga živimo nerazlučivi u jednu obitelj. Zato mu izpuštam ovu moju dopustnicu da se može s njom služiti đe mu bude trebalo“. I

tako je to bilo, sve po propisu i u slozi oca i sina. A da je propis potpuno poštovan, dokazuje i izjava načelnika Općinskog upraviteljstva u Tivtu Marka Krstovića koji uz svoj potpis i pečat Općine (okrugli pečat sa likom sv. Antuna) izjavljuje: „Podpisano svjedoči da je Anton Božov Pasković pripadnik ove obćine, ovdi mu je i otac Božo Pasković uživao vazda domovno pravo“.

Brodograditelj sa Korčule Joso Getri 13. listopada 1897. godine izdao je tzv. „svjedočbu građenja“ Vidu Vučinoviću iz Lepetana, rođenom 1887. godine, koji je početkom listopada molio Carsko-Kraljevsko Poglavarstvo Meljine da bi „blagoizvoljelo udijeliti mu dozvolu za prevažanje putnika (licenza di battellante) u području tog C.K. Poglavarstva...“ Getri je u svojoj svjedočbi, u prisustvu svjedoka Vicka Sesse i Frana Sladovića, napisao: „Ja podpisani brodograditelj očitujem da sam sagradio Vidu Vučinoviću iz Lepetana koie imenovan „Soko“, duljine metara 4,80, širine 1,70, dubočine 0,74,

bačava jedna. Sagrađen sa drvom borovim i česvinom, zabitien sa čavlima gvozdenim pokositrenim. Očitujem da sam podpuno bio plaćen i da nemam ikakva zahtjeva i to pod obvezom prisežbe. "Ovu svjedodžbu je Vidov sin Đildo Vučinović, rođen 1887. podnio uz molbu Carsko-Kraljevskom Poglavarstvu Meljine „da bi blagoizvoljelo udijeliti mu dozvolu za prevažanje putnika (licenza di battellante) u području tog C.K. Poglavarstva“.

Nabić Niko, rođen u Dubrovniku 1846. godine, zatražio je 30. svibnja 1912. od pomorskih vlasti u Boki dozvolu za prijevoz putnika „pošto u Lepetanima ne postoje nego dva vozača obskrbljena sa dozvolom, a isti su više puta odsutni, tako da nema ko da putnike preveze.“ Dobio je dozvolu za prijevoz putnika, ali sa unajmljenom lađom „Slobodan“ kod vlasnika Frana Vučinovića iz Lepetana. Guc „Slobodan“, dužine 4,10 m, širine 1,45 i visine 65 cm, izgradio je Andrija Sessa sa Korčule 20. prosinca 1901. Brodić

od jedne tone bio je sagrađen od murovine i borovine sa galvaniziranim zakivcima. Brodograditelj (Il costruttore navale) je pod zakletvom potvrdio da je u potpunosti isplaćen.

I drugim Bokeljima koji su se bavili ribanjem barke su gradili korčulanski majstori. Gajeta Vasa Milinovića iz Risna, od 2 tone i dugačka 2 metra, a široka 1,85 m, bila je sagrađena na Korčuli 1905. godine. Majstor Stjepan Bonvardo sa Korčule za račun Đura Like iz Herceg Novoga godine 1912. sagrađio je barku pod imenom „Topla“, dužine 5, 50 m, „od česvine i borova drva, a zabitivena galvaniziranim čavlima“. Barka je vlasniku bila potrebna za ribarski obrt i to sa dvije popunice, parangalima i vršama. Već spomenuti Vicko Sessa pok. Antona 1912. godine sagrađio je barku „drvetom česvinom, murovinom i borovinom“ dugu 5 m za račun Todoru S. Zlokovića iz Bijeje. Nosila je ime „Senka“. Saznajemo da su se mreže popunice tada nabavljale kod tvrtke Vittorio Grego i kod tvrtke Luigi Perich, obje u Trstu.

Neki su, pak, kupili gotovu barku od vlasnika sa Korčule. Tako je Božo (Natale) Drago-manović iz Boke 4. travnja 1910. kupio barku „Giovanni“ od Vicka Fabrisa sa Korčule za iznos od 80 kruna.

Za potrebe svjetionika na školju Sv. Nikola u Budvi 1908. godine bila je naručena barka kod Lovra Depolo u Korčuli koji je imao svoj škver, u dokumentu naslovljen kao Premiato Cantiere Costruzione Navale in Curzola. Sam Depolo radio je za račun I.R. Ratne mornarice Trsta, Istre i Dalmacije i za račun I.R. Financijskog ureda.

Drvene barke danas nestaju. Ustupaju mjesto čamcima proizvedenim od plastike čije je održavanje, doduše, lakše. Nije potrebno kalafatovanje, odnosno uvlačenje stupe (pamučne pređe) između bočnih drvenih lajsni da čamac ne bi propuštao vodu i saniranje barke iz godine u godinu. Sačuvajmo, stoga, pored termina kalafatovanje još nekoliko riječi iz glosara vezanog za barku. Kobilica ili kolumba obavezno od murovine bila bi kičmeni stub barke. Poprečna rebra na kobilici su korbe, što zajedno čini kostur barke. Preko rebra idu bočne lajsne od borovine, tzv. madijeri. Tu je zatim škarmadura u koju je uglavljen drveni škaram, a štop ili kožnik vezuje veslo za škaram. Na pramcu madijeri su vezani za kobilicu, a na krmi su poprečne ivice madijera spojene srolikom drvenom stranom, odnosno zrcalom. Mala barka ravnoga dna nazivala se batana.

Evo, na kraju, i malo statističkih podataka. U listopadu 1906. godine u Tivtu je bilo 4 gajete i 9 barki tipa guc; u Lastvi 2 gajete i 9 guceva; u Lepetanima jedna trabakula, 5 gajeta, 12 guceva, a u Krtolima 67 guceva. Barka tipa pasure nije zabilježena.

Od škole do zanata

Romeo Fiorelli (1870 – 1958), građanin grada Kotora, kroničar svojeg doba, u svojim je zapisima sačuvao od zaborava mnoga obična i značajna događanja toga vremena. „Hrvatski glasnik“ uz odobrenje obitelji Fiorelli, prvi je časopis koji će u nastavcima prenijeti Kroniku grada Kotora, gledanu i doživljenu očima građanina Romea Fiorellia. Priloge prenosimo izvorno, bez ispravljanja i lektoriranja, kako bi čitateljima predložili pučki govor onoga vremena

Priradio:
DARIO MUSIĆ

Na početku sam Fiorelli iznosi način na koji je nastala ova kronika:

„Po istoričnim knjigama i kalendarima, po putu sačuvanih listova, plakata, i rasporeda, po pričanju moje babe i moje dobro pamćenje, od djetinjstva sabrao, sastavio i uredio sljedeće uspomene.“

Romeo Fiorelli kroniku započinje svojom biografijom, pa ćemo i mi poštivati njegov način prikaza svih zbivanja kako bi što vjerodostojnije dočarali njega samog i vrijeme u kojem je živio.

Kako sam proveo moj život kroz sedamdeset i četiri mojih godine

Rodio sam se 4 svibnja 1870 godine od oca Jerolima Fiorelli i majke Marije rođ. Vujošević iz Čeklića (Crna Gora) br... blizu Crkve Blažene Ozane (Coleđate). Imao sam jednog brata i dvije sestre. Moj otac bio je izvrstan muzičar, odličan orguljista, vodio je pjevačke zborove t.j. kora Sv.Tripuna i Srpskog pjevačkog društva "Jedinstvo" a bio je tog kora i utemeljitelj. Postavio nam je romantična imena i to GIULIETA, ROMEO te PAOLO i VIRGINIA.

Godine 1874 moj otac se preselio sa stanom na trgu Sv.Tripuna u kući Marka Stefanovića, a na to mjesto je Austrija sagradila Komandu mjesta. Dana 25 studenog otac mi

je umro i majka ostala sa četvoro nejake djece.

Najstarije dijete imalo je osam godina, a najmlađe tri mjeseca. Moja majka je bila žena opće naobrazovana u tom pogledu, te kao poznata bila i čašćena od gospođa i gospode. Ali smrt mog oca bila je uzrokom da je morala što se kaže baciti kape lin, zasukati rukave i početi služiti u gospodskoj familiji, koji su je rado pazili, a to sve da nas može odjevat i ishranjivati.

Onaj dan kad mi je otac umro povel su me da ga poljubim, a onda Robert Kleiner glazbar mog pok. Oca odveo me je u Slavlanski dom na trg od Oružja, jer je tu bio namješten kao podvornik.

U školu

Godine 1876 majka me je

upisala u osnovnu školu. Škola mi je bila mila i dragovoljno sam hodio, dobro sam učio i svake godine bi prošao sa ocjem vrlo dobar. Za ručak i večeru imali smo dostatno, ali ne tako obilno kao za vrijeme dok mi je otac bio na životu.

Tako čekajući majku koja bi se malo kasnije vraćala sa posla ja brat i sestra više puta bismo zaspali sa stol sa gorućom lampom, te sreća da se nismo zapalili. Ope napominjem imao sam želju da se i dalje školujem, ali za školovanje nije bilo moguće.

Bio sam poslušan i dobre naravi, i milo mi je bilo slušati kada su stariji ljudi pripovijedali. Kad sam bi u drugi razred osnovne škole pod učiteljem Sava Kristo, moj dobri školski kolega Mirko Komnenović, bivši jugoslavenski ministar, a koji je sjedio u klupi do mene, če-

šće mi je iz kuće donio bogatu marendu, govoreći mi da je to ukrao djedu. Kada je Mirko Komnenović godine 1937 došao u Kotor kao ministar, ja sam se sreo s njim i to mu spomenuo i poljubili smo se.

Dokle nisam hodio u školu po gradu nisam nikad hodao, i tako mi je bio nepoznat, a ja sam se najviše igrao sa djecom u Kaštio. Kada sam počeo hodati u školu znao sam samo jednu ulicu koja me vodila u školu i istom ulicom vraćao bi se kući. Jednog dana jedan učenik me poveo na Trg od oružja, tu me ostavio i pobjegao, a ja ne znajući više kako ću kući, udario sam u plač. Tada me je tu zastavio jedan gospodin i pitao me da zašto plačem, a ja mu odgovorio da neznam poći kući, onda me zapitao kako se zovem, a ja mu odgovorio Romeo Fiorelli, tada me je uzeo za ru-

ku i poveo me je u apoteku Nika Popovića na Gregorinskom trgu (sada postolarnica Ilije Jelačića). Apotekar pita gosp. Čije je to dijete, od pok. Fiorella, ah da našeg dobrog učitelja, i reče mi nemoj plakati evo ti patakun, to je bilo vrijednost četiri novčića. U toliko je došla u apoteku jedna žena i znala gdje stanujem, i pvela me kući.

Ovo je dobar dokaz da djeca u ono doba nisu odili po gradu praviti nered kao sada. Gosp. Koji me je poveo u apoteku bio je Antun Sikorsky, sudac i pjevač pod upravom mog pok. Oca. Prvi put što sam prošao kroz Kotor, to je bilo godine 1877 u procesiju Tjeloslavno-ga.

God. 1878 došao je veliki Ruski parobrod po imenu "JAROSLAV" pun žita za Crnu Goru. Žito se iskrcavalo na kotorskoj obali, a Crnogorci su ga tukli

da se odruni od klasova. Majka me je poslala sa vrećom na obali da donesem klasova za gorivo, te sam kući donio punu vreću. Parobrod „Jaroslav“ ostao je kao dar Crnoj Gori i stacioniran u Risan i tamo propao.

Kada sam dovršio školu moj skrbnik hotelier Robert Reiter uzeo me u hotel „Graz“. Tu sam postojao nekoliko vrijeme. I ako sam bio dijete uvidio sam i dobro razumio da to nije za mene, i tun mi se nije svidjelo, jer nisam tun ništa mogao da postignem no konobar.

Na zanat

Otišao sam na postolarski zanat, gospodar se zvao Josip Talon. Jednog dana sam utekao iz radnje i otišao na obalu da vidim kako vode ranjene vojnike iz Krivošijske bune, koja je bila buknila u mjesecu veljača 1882. U radnju se više nisam vratio, jer je bio prljavi zanat i moralo se raditi u subotu cijelu noć, a u nedjelju do podne. Majka me onda stavila na zlatarski zanat, kod meštra Bogdana Kaluđerovića. Ovaj zanat sam volio, ali kako sam morao u zemljani lonac rastapati srebro i zlato, oganj je bacao raznovrsne boje i veliki smrad pak bi me zamantralo. Jednog dana sam panuo u nesvijest u

oganj i srećom da je gospodar bio u radionici i oslobodio me od ognja.

Gospodar je pozvao moju majku i kazao da meni škodi, i da taj zanat nije za mene, jer ne mogu podnijeti smrad od rastapanja srebra i tako me majka digla. Kaluđerović je bio za mene najbolji od svih gospodara što sam ih promjenio. Bio me je upiso u školu od crtanja te su morali svi šegrti raznih zanata svaku nedjelju od 9 do 11 sati otići u gimnaziju na nauk crtanja pod prof. Mani. To sam ja puno volio pa sam žalio ostaviti tog zanata.

I dan danas žalim da mi nije bilo moguće prosljediti ga jer bi za mene mnogo bilo bolje. Ali mi sudište nije bilo da budem zlatar. Tada sam otišao na brijački zanat, ali mi ni ovi nije bio po volji, jer se moralo u nedjelju i svaki svečani dan stati u radnju, a suviše ono malo vremena što bi bio slobodan, morao sam gospodaru nositi za kuću vodu, i pomagati kućni posao, pak i taj zanat sam ostavio.

U ovo vrijeme šegrti su bili robovi, jer za njih nije bilo nikakvog reda ni zakona, a gospodar je radio po svojoj volji i tukao nas. God. 1883 primio sam prvu Svetu pričest u katedrali Sv. Tripuna na dan Tjeloslavnog od vjeroučitelja Don Antuna Zmajević. God. 1884 na dan Duhova krizmao me biskup Dr. Casimiro Furlani, a kum mi je bio Baron Bilinberg sudac. Imao je dvije kćeri izučene na klaviru mog pok.oca. Jedna je bila majka od A. Brainovića.

Prošlo je nekoliko vremena badava i ništa nijesam razu-

mio. Promislio sam da nešto moram naučiti, kad me majka nije mogla školovati i odlučio sam poći na tapetarski zanat koji sam simpatizirao kod meštra Antuna Veni Zadrani i tunc sam ostao. Kako mi je bila u duhu glazba god. 1886 otišao sam da učim kod učitelja prof. Dionisia de Sarno.

Unu homara sorto

Vice Vukov
1936. – 2008.
Šibenik - Zagreb

Bokeljska noć

Jedne će se noći lude zapalit u nama vatre
Čudit će se moje vale kako zanos nosi ljude
Srce jednom mora planut za sav život za sve dane
Mora nekad poslije tuge vjetar nosit naše lađe

Zasjat će palaci antike tarace
Čakulat će šjore, zie graziane
Svi oriđinali i sve karampane
Hodit će na feštu za nas Kotorane

Ali kada nakon slavlja opet dođu noći duge
Divne plave moje vale znat će tješit svoje ljude
Srce jednom mora planut za sav život za sve dane
Mora jednom poslije tuge vjetar nosit naše lađe

Zasjat će palaci antike tarace
Čakulat će šjore, zie graziane
Svi oriđinali i sve karampane
Hodit će na feštu za nas Kotorane

Tekst: Maja Perfiljeva

jedna ljudska sudbina

Ida Verona

Ida Verona rodila se 1865. u Braili kao odvjetak starih i uglednih obitelji bokeljskih Hrvata. Otac joj je bio pomorski kapetan Frano Verona. Majka Amalia de Luković potomak je ugledne prčanjske plemićke obitelji koja je dala i dva admirala Bokeljske mornarice

Piše:
Željko BRGULJAN

Bokokotorski zaljev, smješten na samom jugu istočnojadranske obale, poput zalutalog nordijskog fjorda čudesno je i skladno djelo prirode i čovjeka. Najslikovitiji je zaljev Jadranskog mora, zaljev koji potresa putnike iskonskom ljepotom i snagom prirode. Tamo gdje strme litice veličanstvenih planina nestaju u mirne površine zaljevskog mora nižu se, u pojasu bujne subtropske vegetacije, crkveni zvonici oko kojih su se grupirale kapetanske kuće. U tom nizu ističe se Prčanj – staro pomorsko gnijezdo, mjesto visestoljetnog prebivanja bokeljske obitelji Verona.

Boka - središte književnosti i kulture

Stoljećima opstajući na razmeđu sukobljenih država, suprotstavljenih kultura, bo-

keljski su Hrvati imali snage izgraditi i uvijek iznova obnavljati znatno kulturno nasljeđe. Poseban je dar Boke na području književnosti. Duga prosvjetna tradicija u Kotoru začeta je već u XII. st. osnutkom gramatikalne škole na kojoj u XV. st. predaju znameniti humanisti među kojima se ističe slavni magistar Lodovico da Ponte. Književni tokovi na ovom području sežu u X. stoljeće pojavom glagoljice, a taj kontinuitet preko benediktinskih knjižnica dovodi nas do početaka humanističkih misli u Kotoru krajem XIII. st. Iduće stoljeće bilo je u duhu teoloških pisaca, među kojima se ističe Darša Melicijaka, a zatim u XV. st. slijede ostali latinisti – Jeronim Baska, Hijacint Bolica, Ivan Paltašić. Izniman doprinos dao je i jedan od prvih tiskara, Kotoranin Andrija Paltašić. Slijedeće XVI. stoljeće kulminira u takozvano cvjetno doba kotorske poezije, a obilježili su ga Juraj Bisaniti, Ludovik Paskvalić i Ivan Bona-Boliris. U XVII. su se stoljeću, pišući što na tali-

*Ida sa sestrama
i nećakinjom*

janskom što na hrvatskom jeziku svojim perom posebno istakli Jeronim Pima, Vicko i Ivan Bolica-Kokoljić, Andrija Zmajević i Krsto Ivanović. U XVIII. st., pišući pretežno na hrvatskom jeziku, snagom svog izraza prednjače Julije i Andrija Balović, Tripo Vračen i pred svima Ivan Antun Nenadić, a potom Antun Kojović, čije djelo seže u XIX st., nakon koga u Boki zamilu književni tokovi. Obnavljaju se u XX. stoljeću darujući nam nekoliko izvrsnih pjesničkih pojava – Viktora Vidu, Jerolima Kornera i Franu Alfirevića.

Da su živjele u Boki, nizu bi bile pridružene, dajući mu kontinuitet, dvije osamljene, ali zanimljive pojave unutar bokeljske književnosti, Ana Marija Marović (Veneci-

Anđeli u prčanjskoj župnoj crkvi, rad Ide Verona

ja, 1815.-1887.) i Ida Verona (Braila, 1865.-Prčanj, 1925.). Iako je slučaj htio da žive i djeluju izvan domovine, i na dijametralno suprotnim stranama, obje su nosile u sebi one tipične bokeljske vrline koje su, s različitim intenzitetom, baštinile od svojih predaka - plemenitost i poštenje, pobožnost i altruizam, iskrenost i dobrotu, predanost stvaranju. Nije im bio zajednički samo književni rad nego su se obje bavile i slikarstvom i glazbom, što govori o njihovom svestranom talentu i znatnom kreativnom potencijalu. Dugo su bile nepoznate u domovini pa i danas su zanemarene, iz gotovo istovjetnih razloga - sva svoja književna djela napisale su na nematerinjem jeziku, Marovička na talijanskom, a Ve-

rona na francuskom. Zato nisu zauzele ona mjesta unutar domaće književnosti koja bi im po kvaliteti izraza pripadala. No Ida Verona imala je bar tu privilegiju da se vrati u zavičajni Prčanj i u njemu proživi ostatak života.

Ida Verona – pjesnikinja i dramaturginja

Ida Verona rodila se 1865. u Braili kao odvjetak starih i uglednih obitelji bokeljskih Hrvata. Otac, pomorski kapetan Frano Verona seli u Rumunjsku gdje mu je bila povjerena organizacija rumunjske riječne plovidbe. Majka Amalia de Luković potomak je ugledne prčanjske plemićke obitelji koja je dala i dva

admirala Bokeljske mornarice.

Djetinjstvo i ranu mladost Ida provodi u Rumunjskoj gdje je odgojena u asketskom duhu, u francuskom internatu časnih sestara Notre Dame de Sion. Dok je otac zauzet važnim pomorskim poslovima, majka je aktivna u Komitetu stranih gospođa koje se angažiraju oko gradnje katoličke crkve u Braili. Idini roditelji pored toga što su usadili djeci osobine poput poštenja, moralnosti, vjere - koje su tada bile temelj svake bokeljske obitelji, osigurali su djeci i kvalitetno obrazovanje. Ida je u djevojačkoj dobi posjećivala zavičaj svojih roditelja. Možemo čutiti u kojoj su mjeri suprotstavljene pitomosti i surovosti zavičajnog pejzaža budile maštu

tankoćutne djevojčice. Vjerujemo da su u tom mitskom pejzažu iskonskog zaljeva zaigrale prve stvaralačke iskre buduće dramatuginje.

U vrijeme Idinog boravka u Prčanju se pored talijanskog njegovao i materinji, hrvatski jezik. Uz vrijedne obiteljske biblioteke po prčanjskim kućama, koristilo se i starom bibliotekom samostana sv. Nikole sa mnogim raritetnim izdanjima, a u unutar samostana djelovala je i Slavjanska čitaonica. U vrijeme poklada u prčanjskim su se domovima održavale pjesničke večeri i igrokazi. Zahvaljujući razvijenim pomorskim vezama u Boki su se slijevale kulturne stečevine europskih i svjetskih središta.

Već u četrnaestoj godini Ida počinje pisati stihove, većinom na francuskom jeziku. Prvi interes šire javnosti privukla je zbirkom pjesama *Quelques fleurs poétiques*, a potom svojim glavnim pjesničkim djelom – zbirkom *Mimosas* (1885). Kasnije je pisala prigodne pjesme, posvećene pojedinim osobama ili događajima. Prigodom posvećenja nove župne crkve u Prčanju napisala je pjesmu 8 Septembre 1913, koja zrači plemenitim mislima. Neke je pjesme namijenila i okrunjenim glavama – rumunjskoj kraljici Elizabeti (poznatoj po književnom pseudonimu Carmen Sylva), te crnogorskom kralju Nikoli I (u vrijeme Balkanskog rata). U vrijeme prvog svjetskog rata Ida Verona se nalazila u Rumunjskoj. Ni u tim burnim vremenima uz svoje karitativno djelovanje Ida nije prestala raditi na književnom polju. Od tada se pretežno bavila pisanjem drama, koje je nastavila pisati i u Boki. Prva je njezina drama u pet činova *Aecathe*, o životu Katarine Aleksandrijske. Slijedi drama o Djevici orleanjskoj, *Jeanne d'Arc*, koju je

napisala u Prčanju poslije rata, dakle negdje oko 1920. To je djelo poslala Emilu Fabre-u, upravitelju teatra *Comédie-Française*, koji se o njemu najlaskavije izrazio u pismu upućenom pjesnikinji. U rukopisu je ostavila još dvije drame povijesno-psihološkog karaktera, *Abdul Hamid* i *Creatures d'amour*. Među njenim rukopisima nalazi se i gotovo dovr-

ostavština, njen duh (koji upoznamo posredstvom onih koji su je poznavali i kroz njene rukopise) – čini se da sve to nije bilo dovoljno da je spasi od zaborava. Na njenom skromnom grobu ne nalazimo niti cvijetka, tek uklesan epitaf na mramornoj ploči:

Mon âme a plongé dans l'immense mystères,

šena drama o legendarnom junaku stare Dacije kralju Decbalu, koji se hrabro opirao Rimljanima sve do svoje smrti. Po sudu kritičara *Mimoses* su najbolje pjesničko djelo Ide Verone. Ta zbirka pjesama može se smatrati, po dr I. Hergešiću, njezinom autobiografiom, koja odaje neke intimne tragedije i teške duševne konfliktne autorice.

Ida Verona preminula je u svojoj kući u Prčanju 29. kolovoza 1925. Njeno nezaobilazno pjesničko djelo, njene vrijedne i snažne drame, njena zanimljiva slikarska

La terre a devoré la terre.
Mais dressant vers le Ciel,
son visage si beau,
L'espoir sourit sur mon tombeau.

(Moja je duša uronila u veliku misteriju,

Zemlja je progutala zemlju,
Ali dižući k Nebu, svoje tako lijepo lice,

Nada se osmjehne na mom grobu.)

Okolo groba tamni čempresi. I tišina. Podignemo li pogled – dramatičnost susreta surovih planina i pitomog bokeljskog mora uvodi nas u neki nepoznati svijet. Idin

NEMIRI NA AUSTRO-CRNOGORSKOJ
GRANICI U DOBROTI 1848. GODINE

Crnogorci morali imati „pasaporte“

**Zahvaljujući Njegoševoj taktici i
popustljivosti došlo se do
kompromisnog rješenja i donesena
je tzv. Kotorska konvencija sa
Crnom Gorom za likvidaciju
pograničnih nereda**

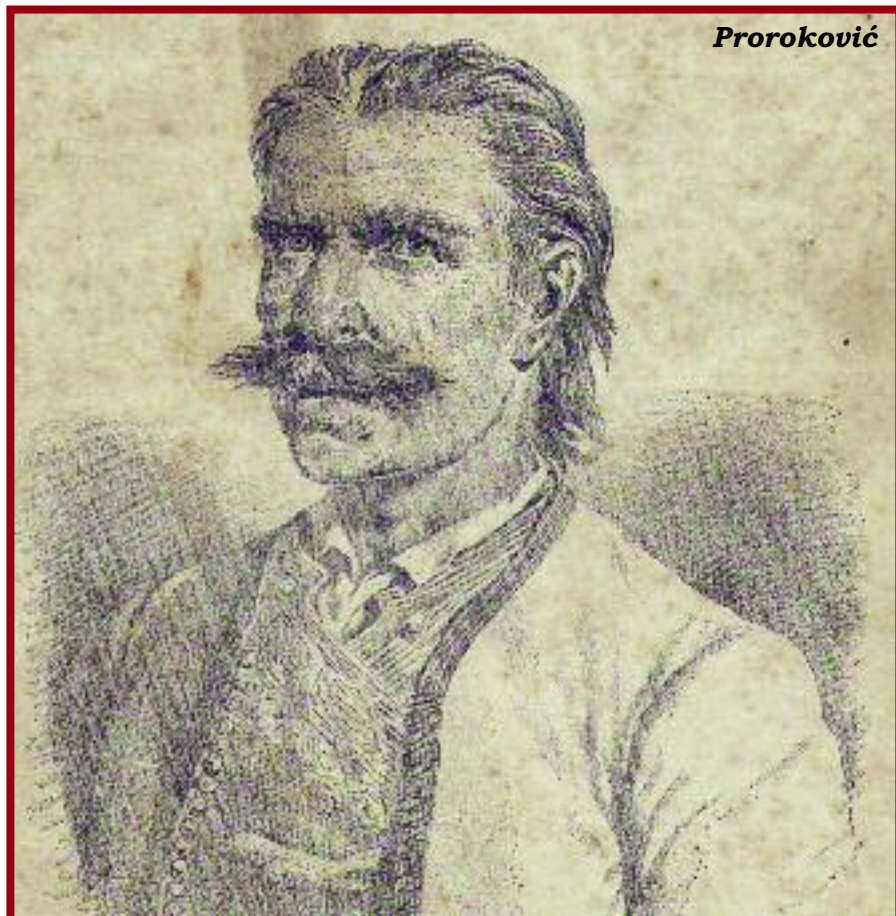
Piše:
Antun TOMIĆ

Dobro je poznato da su crnogorske vladike održavale prijateljske odnose sa dobrotskim kaptanima.

Već početkom XVIII. stoljeća, kada su Turci zarobili vladiku Danila prilikom osvećenja jedne crkve, kuće Ivanović i Dabinović- Kokot iz Dobrote priložile su znatan dio novca za njegovo oslobođenje.

Vladika Sava se našao u teškoj situaciji zbog velike oskudice u Crnoj Gori 1760. godine, pa se obratio svome prijatelju kap. Jozu Nikovom Kamenaroviću za pomoć potresnim riječima: „Učini za karitad Božji i za svoju dušu i poštenje uzajmi mi 1000 cekinah na teški Boži Amanet da ti ih pošteno vratimo i tvoje kuće da budemo rabi uvijek i šaljemo ti penje peteroduplje, panađiju i mitru. No za Boga i blaženu Gospu sad ne nemoj izgubit no ni to pošlji“.

Sam Njegoš je svraćao često kod svog prijatelja kap. Krsta Jozova Radoničića u palac na Plagentima (sada Zavod za biologiju mora), a poznati su njegovi odnosi sa Ivanovićima, naročito kada je sa svojom pratnjom od trideset ljudi

Proroković

na putu u Petrograd 1833, kada je trebalo da se zavladiči, svratio u palac pomorskih junaka Marka i Joza Ivanovića gdje je bio najljubaznije dočekan.

Kada je Njegoš 1834. nabavio štampariju, kap. Ilija Krstov Marović iz Dobrote sa svojim trabakulom „Eneo“ prihvatio ju je u Trstu (47 sanduka) i dovezao do Kotora.

Ali, i pored ovakvih prijateljskih odnosa između crnogorskih vladika i dobrotskih kapetana postojala je, može se reći, stoljetna nesuglasica oko korištenja ispaša na dobrotskoj planini i vrtovima u podnožju planine koje su Dobročani obrađivali i držali stoku. Dobročani su stajali na pozicijama „povijesnih prava“ i vlasništva planine, ali kako su se sve više okretali pomorstvu i napuštali zemljoradnju i stočarstvo, to su se Crnogorci sve više ubacivali u prazan prostor čak do dobrotskih kuća. To se naročito dešavalo u zimskim mjesecima kada bi snijeg pokrio gornje dijelove planine, pa bi oni sa stokom silazili u podnožje brda.

Već je postojala arbitražna presuda od 8. V. 1621. koju je donio vojvoda kotorskog kontada Tripo Bolica u sporazumu sa glavarima Dobrote Nikom i Vukom Stijepovima Oprenović i predstavnicima Zalaza, u kojoj se vidi da je bilo došlo do svađa i sukoba zbog korištenja ispaša. Prema toj presudi, Zalažanima je bilo dozvoljeno da koriste ispašu i u privatnim posjedima Dobročana samo kada snijeg pokrije planinu i to uz davanje naknade i naplate za procijenjenu štetu. U ovoj se arbitraži napominje da se radi o drevnom običaju, jer je postojala jedna ranija arbitraža iz 1522. o granicama Dobrote i Zalaza, za kojom je tragala austrijska komisija prilikom

razgraničenja 1837 – 1841.

U siječnju 1839. zaoštrili su se odnosi između crnogorskih čobana i Dobročana. Tada su napadnute kuće Toma Filipova Kamenarovića, Grgura Kamenarovića, Ane Radimir, Oprenovića i Petričevića. Kako su ukućani i susjedi pružali otpor, oštećeni su, uglavnom, bili krovovi od pušanih metaka i kamenja.

Teži incident se dogodio u siječnju 1848. kada su austrijski vojnici napali zalaske čobane, pobili ih, a stoku zaplijenili. I pored Njegoševog protivljenja eventualnoj osveti, njeguški kapetan Lazo Proroković, veoma utjecajan, inače ujak vladčin, tajno je organizirao i predvodio jednu grupu od oko 200 Crnogoraca koji su jedne noći u veljači iste godine napali Dobrotu i Ljutu, opljačkali i popalili mnoge kuće i sa plijenom otišli uza strane do vrha Pračišta iznad Kotora. Naložili su ognjeve i podijelili među sobom sve što su opljačkali, a toga je bilo dosta - kako kaže Milorad Medaković, povjesničar i sekretar vladčin. Ovo je učinjeno jer su Dobročane smatrali austrijskim podanicima, pa su iz osвете prema austrijskoj vlasti napali tvrđavu Trojicu u namjeri da je unište. Pošto su bili slabo naoružani, u napadu su imali troje mrtvih i nekoliko ranjenih, koje su pokupili i odnijeli u Crnu Goru.

Ovo je izazvalo paniku u Boiki i saobraćaj između Crne Gore i Boke bio je prekinut. Austrijske vlasti je ovaj događaj naveo na pretpostavku da su Crnogorci imali veze sa francuskom revolucijom, a u Trstu se ovaj događaj shvatio kao napad na Boku u namjeri da je Crnogorci osvoje, kaže dr. Petar Popović u svojoj

knjizi „Crna Gora u doba Petra I i Petra II“.

Njegoš je sa svojom pratnjom krenuo preko Njeguša za Kotor. Na Njegušima se zaustavio kod svog oca Toma. To je iskoristio Lazo Proroković pa se pridružio i ovladičinu

pratnji. Čim je vladika čuo njegov glas, obratio se svome doglavniku Stevanu Perkovu Vukotiću: „A kud taj đavo ide?“ „Ne znam ja ništa, gospodaru, nego eto pa ga ti pitaj“, odgovorio je Stevan. Kotorski po-

glavar Eduard Grej pozove vladiku u grad gdje mu je stan bio pripremljen, ali vladika nije htio rekavši: „Neću u grad, već u Dobrotu, u ono mjesto gdje se nesreća dogodila“.

I tako su se
okupili svi u
p a l a c u
k a p .

Krsta
Jo-

će od ponesenog, kolikogod je moguće, biti vraćeno“. Svi šute, a Lazo podiže svoj glas: „Ne vrćemo da đavolje, nego što ko maće-maće“. Vladika pocrveni i reče: „Ćuti, Lazo“. „Ne ćuti, gospodaru, ovo se ne čini mir između dvije kuće, nego između dvije provincije, pa ako oće mir dobor, ako li neće, na vjeru došli, na vjeru pošli, pa neka čine što mogu, a mi ćemo njima“.

Pročita se druga točka ugovora: „Da je Pazar za Crnogorce otvoren samo u Kotoru i da Crnogorci moraju imati pasaporte“. Opet povika Lazo: „Nećemo tako, ne, nego da su sva mjesta slobodna bez pasaporata, jer su Crnogorci i Primorci srođeni i oprijateljeni – pa ko će za svaki ručak, ili objed, ili čašu rakije, tražiti pasaporat. Svaki Crnogorac može bez pasaporata dolaziti u Primorje, jedino kada ide preko Ponte od Oštre onda valja da ima pasaporat“. Opet povika vladika: „Ćuti, Lazo“, a Lazo: „Ne ćuti, gospodaru, ako ćeš ti da glaviš takav ugovor mira za Crnu Goru može ti biti, ali za moj senat (kraj) neću“.

Pa onda upre prst na kotorskog poglavara i reče: „Sve je ovo tvoje maslo, svemu si ti ovome kriv“. Poglavar se zaklanjao iza vladike dok mu je Lazo prijeteci govorio: „Nemoj se kriti, ovo je mjesto da kažemo šćeto (čisto, bistro) jedan drugome u oči, znaš li ti da ja tebe trpjet ne mogu. Tvoji žbiri traže ne-kakve kontrabande našim ženama, a tvoji soldati hvataju i biju Crnogorce kundacima u leđa. A znaš li ti da ću ja tebi proilit mozak na sred pjace. Da nam nije vladike, Boža ti vjera za tri dana, oдавde pa do Dubrovnika sve bismo pod mać i oganj planuli, pa nek ti

pomaže tvoj ćesar“.

Zahvaljujući Njegoševoj taktici i popustljivosti došlo se do kompromisnog rješenja i donesena je tzv. „Kotorska konvencija sa Crnom Gorom od 11. travnja 1848. za likvidaciju pograničnih nereda“, pisana na onda službenom talijanskom jeziku i prevedena od prof. Cjelimira Stanića i prof. Predraga Kovačevića.

Konvencija sadrži osam točaka kojima se reguliralo pravo korištenja ispaše i plaćanje odštete u zimskim mjesecima, zabranjivalo se zapostavljanje bilo koga i kretanje Crnogoraca samo preko dana putem Orahovac- Kotor i da moraju imati pasoš ako žele ići u unutrašnjost kotorskog okruga“.

Konvenciju su potpisali: senator Stevan Vukotić iz Čeva, serdar Milo sa Cetinja, perjanik Marko Špadijer iz Bjelica, kapetani Andrija i Jagoš, knez Joko iz Njeguša, barjaktar Pero Filipov iz Njeguša, kapetan Lazo Proroković, perjanik Grujica Bogdanov i vladika Petar Petrović Njegoš s.r.

Sa austrijske strane: M. Netović, načelnik Kotora, Krsto Balović, načelnik Perasta, Vincenco Grilović, odličnik, Đorđe Đuranović, odličnik, Mihail Ivelić, načelnik Risna, Tomo Kolumbarić, odličnik, Aleksandar Paprenica, odličnik, Josip Dabinović, pristav Dobrote, Tripo Radimir i Božo Milošević iz Dobrote, Špiro Moškov, glavar Špiljara i Eduard Grej, okružni poglavar s.r.

U prošlom broju Hrvatskog glasnika omaškom su potpisana pogrešna imena autora teksta „Od legije časti Luja XVIII. do odličja pape Pavla VI.“.

Autor članka je Antun Tomić. Ispričavamo se našem dugogodišnjem suradniku gospodinu Tomiću i čitateljima.

z o -
v a

Radoni-
čića zaje-

dno sa au-

strijskim pred-

stavnicima. Vladika

je ovlastio svoga ađutanta da pročita ugovor čija prva točka glasi: „Vladika žali što se ova nesreća dogodila i obećava da

KOTORSKE BOTUNADE

Ugodni muški razgovori

Piše:
Vlasta MANDIĆ

TOMO: Još nema vapura. Nisam čuo fišć. Mislim da danas dolazi „Proleterka“.

Mato: Što te briga, oće li doći ili neće. Piješ kafu, čitaš đornale, uživaš u ladovini ispod magnolija, na najljepšoj terasi na Jadranu, na našoj Dojmi kafani.

TOMO: Nisam ja laša me stat, kao ti. Kada čujem fišć od broda, obuzme me neka jeza. Ostavljam sve i idem na rivu. Ja sam ti čovjek sa mora. Čim vapor zaokrene oko lanterene na Prčanj, eto mene na vrh Luže. Volim gledat kada brod akoštaje, kada se bacaju cime. Kako guštam kada se kapetan prezenta na komandni most, pilot do njega i svi u monturu. Tada svi turisti izlete na palubu i tiskaju se da siđu. A niza skale silaze mlade Njemice, Inglezice, Talijanke, roba 20-25god. Ako ništa drugo, barem da naporim oči. Malo da promijenim sliku. Idem ja na Lužu.

Duro: Naš Mato pari oči cijele godine i na domaće i na stranijere. One njemu same dolaze. To ti je potašulani galijot, dokazani Casanova.

Mato: Samo parole, parole. Treba rabotat! Tomo, eno ti je „Proleterka“. Već je akoštala, i svi su se iskricali. Gluv si kao kućak sv. Roka, a sada još i čorav. Nego će je naš slavni odvjetnik, filozof, pjesnik i hroničar. Jutros kasni. Kako ćemo bez njegovih traktata o životu, ljubavi, manjativi i dokumentima iz arhiva. Koga ćemo jutros ufatiti per fioco?

Duro: Eno ga, izašo je kroz vrata od grada. Vidim ga stoji

kod kažota. Priča sa nekim frajlicama. Obučene su u šortceve, a noge, jado moj. Evo, evo, krenuo je prema nama, drito Dojmi kafana!

EMILIJO: Bon dorno, fetiva kotorska gospodo. Da li je slobodno i ovoga jutra biti u vašem društvu, meritat malo vaše pažnje. Baš sam željan ugodnih razgovora, ukoliko vam nisam na disturbu. Imam puno interesantnih tema za razgovor, za oštrit um i duh.

Mato: Emilijo, ne prdoklači svako jutro. Svaki put ti je ista audijencija, obrni ploču.

EMILIJO: Znam da ste gopar kojemu je svaka treća riječ beštimitija, ali me uopšte ne disturbavate. Žali Bože, iz fine ste kuće, dobro edukati.

Duro: Nije te mislio ofendit, kalmaj. Ajde, o čemu ćemo jutros. Svaki dan kišaš u arhiv. Jesi li što interesantno iskopao?

EMILIJO: Misliš proštudirao. Svakako! Eto, ja ću pravo pa u sridu. Da li je vama, poštovana gospodo, kao pravim Kotoranima, poznata historijska činjenica – ko je napravio kafanu Dojmi i po kome je dobila ime.

Duro: Vidi, koje pitanje. Nešto se ne mogu sjetit. A ti Mato?

Mato: Bogami, ni ja. Ali taj je zasigurno učinio pravu stvar.

EMILIJO: Svaki dan sjedite na teracu kafane Dojmi, a ne znate. Moje vaspitanje mi ne dozvoljava, ali isto vam moram reći: neka vas bude sram i stid, a fetivi Kotorani.

Mato: Mi smo ti više za uživati ovi momenat od života. Prošlost nas ne interesuje. Ko ti zna što je prava istina i kako je baš sve bilo. Ako je i onda bilo ovakvih kao što je naš Silvio, a sigurno ih je bilo, mogu misliti

koliko su dodavali i oduzimali. To ti je historija i štorija oko nje.

Silvio: Ben fato, ma si me lijepo prezentao. Ne možeš me jutros ofendit. Ovako divno ljetnje jutro začinjemo mirisom freškina od mora, cvrkutom gardelina i mladih strankinja, koje nam pasavaju ispred nosa, bilo bi grehota pokvariti tvojim botunadama. Prikloniti ću se besjedama našega Emilija.

Duro: I ja mislim da je to pametno. Čovjek uči dok je živ, vazda je govorila moja baba Filomena.

EMILIJO: Dunkve, ima tu mnogo lijepih i interesantnih podataka. Sa vašim dopuštanjem oduzeti ću vam malo vašega lagodnog vremena, za učinjet mali prikaz činjenica. Krenimo! U vremenu poslije 1864god. u Kotoru je postavljen Stjepan Dojmi za poglavara. Šjor Dojmi je arivao iz Korčule, lijepoga grada, kao što je i naš Kotor. Kao pravi dalmata volio je izaći na žalo, osjetiti freškin od mora, baš kao što i mi volimo, pa je pri zidinama napravio jednu malu konobicu. Tu je stizalo vino i rakija iz Korčule i bome, svi kotorski bevanduri, i oni fetivi i oni manje fetivi, su svračali kod Dojmija na got vina i bićerin rakije. Znalo se reć – idemo kod Dojmija. Eto tako, omililo je svima izaći iz kotorske umidece na ariju, pa je šjor Dojmi predložio gradskom vijeću da se ozida kafana za udobnost građanstva.

Mato: Kako je bio vidovit šjor Dojmi. Imao je nos da izabere najbolje mjesto za kafanu de i mi danas uživamo. Bogami bi mu trebalo podići bistu u đardin ili barem jednu malu kaletu nazvati po njemu.

Duro: Ma ko će ti se sjetit, ja-
do moj. Naš ti svijet brzo zabo-
ravlja, ima kratko pamćenje.

EMILIJO: Nemojte me preki-
dat. Idemo dalje. Oćete li me
slušat?

TOMO: Ke, profesore. Ajde,
ajde.

EMILIJO: U toj kafani je bila
sala, sa biljarom po sredini, i
na četiri čoška po jedan stol. Do
nje je bila još jedna prostorija
sa bankom i kuhinjom. Od vre-
mena 1890-1914. Kotor je lije-
po napredovao. Ali o tome će-
mo druge setemane. Uglav-
nom, i kafana Dojmi je napre-
dovala pa se tri puta povećava-
la i restaurirala. Posjećivali su
je svjetski velikani: Stendal,
Sigmund Fjord, Žil Vern, Lav
Trocki, Tomas Man, Remark,
Alberto Moravija, Vuk Karadžić,
Sima Matavulj, Miloš Crnjan-
ski, Ivo Andrić.

TOMO: Da nisi malo pretje-
rao sa slavnim ličnostima.
Ispade Kotor pikolo Pariži. I
okle ti to da sve znaš, do u tan-
ke.

EMILIJO: Znam da nisi od
velike skule, i da je tebi to teško
razumijet. U Dojmiju je nastu-
pala i milanska „Skala“, teatar
iz Trsta. Svirali su se bečki val-
ceri, a dame su bile otmene
kao da su sa plavoga Dunava.
Okle znam. Znam zahvaljujući
našem građaninu Romeu Fio-
relliju, koji je dugo živio. Ufatio
je skoro pola 19-og i pola 20-og
vijek. On je za života pisao sve
što se dešavalo u Kotoru. Zapi-
sivao je i sjećanja starih Koto-
rana, pa se možemo pofaliti
njegovim bilješkama, koje bi
doma morao imati svaki valjani
Kotoranin. Trebalo bi barem
jednom na setemanu okrenuti
koji foj, pa što naučiti o ovome
našem gradu. Pa bogami i ovi
koji nadolaze. Da znaju de do-
laze. Gos. Romeo je bio pravi
hroničar svoga vremena. Fala
mu na tome u moje i u vaše
ime.

Mato: Imali kakva petegule-
ca, kakva čakula iz toga vreme-
na?

EMILIJO: To tebe jedino i za-
nima. Baš si prava Mare Štra-

macera.

Mato: A, bogati, i to ti je ži-
vot. To su začini. Bez toga bi ži-
vot bio neslan, senca šugo.

EMILIJO: Dobro, dobro. Evo
podataka. U januaru 1907.
kotorska aristokracija je prire-
dila sjajni ples u Dojmi. Pozva-
ni su svi fetivi građani. Radni-
ci i uprave radničkih društava
nisu imali pristupa. Izbila je
bruka. Radnici su bili uvrije-
đeni i pripremali su osvetu.
Sastali su se u gostionici „Alla
Campana“ i poslije dugoga vi-
jećanja prihvatili su predlog
Frančeska Homena, kotorskog
urara, da radnici organizuju
internacionalni radnički ples
15. januara 1907. u kafanu
Dojmi. Prionuli su uređenju
sale i ovako on opisuje: „Sala
kafane je bila dekorisana u fe-
stune, lovor vijence, okolo zida
drveni trofeji i na svaki pojedini
alati svih zanata. Loža je iz-
gledala kao proljeće putem
raznovrsnog cvijeća. Izvan ka-
fane, cijelom dužinom aleje,
bile su postavljene zastave, lo-
vor vijenci sa rasvjetom – tri
čoke od gas acetilena, i to je iz-
gledalo kao tunel. Od vrata do
vrata bio je dugi tapić posut
cvijećem. Ples je počeo u 21h.
Svi su bili odjeveni u svečano
crno odijelo sa bijelim gvanta-
ma i kravatama. U ponoć je bi-
la večera. Ples je trajao do 7
sati ujutro u potpunom skladu
i redu. Pokazalo se aristokrati-
ji da se i radnici znaju ponaša-
ti skladno i da znaju plesati
„quadrillu“. Kada je aristokra-

cija doznala za rezultate plesa,
svu sramotu su prebacili na
njihov Odbor. Tako se nije
smijelo postupiti sa radnicima,
jer se on njih ima više potrebe.
A ta potreba je bila zato što su
se približavali izbori.“

Mato: Ovo na kraju mi se či-
ni poznato.

Silvio: Od kada je svijeta i
vjeka uvijek ti je ista štorija,
po tom pitanju.

Mato: Ma mene je više intere-
sala neka ljubavna komplikaci-
ja i zaplet.

EMILIJO: Mome imenu i re-
nomeu i interesovanju ne prili-
če takve informacije. Morat ćeš
sam poći do arhiva i potražiti
ih, ako ih uopšte i ima.

Mato: Ako ih nema u arhivu
ima ih tu okolo nas koliko god
hoćeš. Jeste li čuli da se naš
mladić od 50 godina, šjor Be-
po, namurao u mladu frajlicu
od 19 ljeta.

Duro: Je li u onu sa Šuranja?

EMILIO: Za mene je naš raz-
govor za danas završen. Zahva-
ljujem se na društvu i na vre-
menu koje ste mi podarili, da
vam govorim o našem lijepo-
me Kotoru. Dalji tok razgovora
neću pratiti, niti u njemu uče-
stvovati je mi je degutant. U-
živajte bez mogega prisustva.
Uz duboki naklon vas ostav-
ljam. Adio vam.

Mato: Pasat će te rabija do
sljedeće setemane. Čekamo te
na isto mjesto sa novim kaziva-
njima i informacionima. Adio,
naš fetivi i, deboto, poštene
Emilio!

Tako smo nekad zborili

Fišč – zvižduk

Laša me stat – pusti me s mi-
rom

Akoštat – pristajanje broda

Cima – konop

Potašulani – prikriveni

Per fioco – uhvatiti nekoga u
zafrkanciju

Kažot – kiosk

Gvante – rukavice

Disturbavat – ometati

Ben fato – dobro učinjeno

Namurati se – zaljubiti se

Rabija – bijes

Deboto – skoro

Ofendit – naljutiti

Beštimate – psovati

Dunkve – dakle

Umideca – vlaga

Fetivi – pravi

Manjativa – jelo

Montura – uniforma

Prdoklači – svašta govori

Paskvali i Pima

Piše:
Lovorka ČORALIĆ

I ovdje je, posebice u primjeru obitelji Paskvali, riječ o drevnim i posebno zaslužnim kotorskim plemenitim rodovima, a čiji su odvjetci stoljećima imali nemalu ulogu u društvenom, političkom, gospodarskom, crkvenom i kulturnim životu Boke, ali i šireg područja istočnoga Jadrana. Rašclamba povelja o imenovanju dvaju njihovih odvjetaka najvišim mletačkim viteškim odličnicima stoga je ujedno i prinos više poznavanju povijesti rečenih obitelji, ali i širih, u ovom slučaju vojnih prilika na tom prostoru u ranom novovjekovlju, obilježenom intenzivnim i dugotrajnim mletačko-turskim ratovima.

Nikola Jakovljević
Paskvali

Kronološkim slijedom prva

Uz obitelj Bolica (Bolica Grbičić), zaslužnicima mletačkog viteškog reda Svetoga Marka imenovani su, također u XVII. stoljeću, odvjetci kotorskih plemićkih obitelji Paskvali i Pima

se isprava o imenovanju viteza Svetoga Marka odnosi na odvjetka ugledne kotorske plemićke obitelji Paskvali. Riječ je o Nikoli, sinu Jakova Paskvalija, a povelja je datirana na 22. lipnja 1634. Pisana je uobičajenom formom i stilom, nalik ostalim dukulama o imenovanju u taj mletački viteški red. Započinje kratkom potvrđnicom Paskvalijeve privilegije koju (20. lipnja iste godine) sastavlja i potpisuje u ime mletačkog dužda i vlade Cavalier Zuanne Carnovali (u drugim dokumentima imenovan i kao Carnevalli ili Charnovali). Uz potvrđnicu je sadržan i sam tekst (datiran na 22. lipanj 1634.) privilegi-

je, također u svojim osnovnim dijelovima pisan po uzoru na ostale jednakovrsne dokumente. U uvodnom dijelu naglašavaju se zasluge obitelji Paskvali za Mletačku Republiku, iskazane tijekom više pokoljenja odvjetaka te obitelji u raznim okolnostima, ponajprije u ratovima koje je vodila Republika. Posebno se naglašavaju i pohvalnim riječima ističu zasluge Nikolina oca Jakova, guvernadura (vjerojatno kotorskog vojnog okružja), koji je u svim situacijama iskazao vjernost i odaynost Privrednoj Republici. "Nemanju pripravnost i zasluge u službi Privredre" iskazao je, kako svjedoči tekst povelje, i

KOTORSKI PLEMIĆI – VITEZOVI SVETOGA MARKA

Jakovljević sin Nikola, kapetan u mletačkoj vojnoj službi. Iako ni o njemu ne posjedujemo podrobnija saznanja, prema ovom dokumentu razvidno je njegovo vrsno vojno umijeće i sudjelovanje u mletačkim ratovima na području Apeninskoga poluotoka i u Dalmaciji. Zbog svih navedenih zasluga obitelji Paskvali Nikoli se ovom prigodom, odlukom mletačkoga dužda, svečano podjeljuje naslov Cavaliere di San Marco, sa svim pravima i privilegijama koje se odnose na taj viteški red.

Bartul Bernarda Pima

Sljedeće imenovanje odnosi se na Bartula, sina Bernarda Pime, također odvjetka jedne od drevnih i uglednih kotorskih plemenitih obitelji. Povelja, objavljena od mletačkoga dužda Francesca Erizza, datirana je nešto više od mjesec dana nakon Paskvalijeva imenovanja. Zanimljivo je da uvodni dio ne započinje Carnovallijevom ispravom, već općenitim navodom u kojem se ističu zasluge odvjetaka obitelji Pima. Na prvome je mjestu naveden Nikola Pima, kapetan konjaništva, vjerojatno u vojnoj službi djelatatan diljem mletačkih bojišnica. Potom se ističu zasluge Jerolima Pime, doktora prava, posebno istaknutog kao poslanika (Ambasciatore) kotorske komune. Na zaseb-

nom je listu, kao što je to slučaj i s većinom drugih sličnih dokumenata o imenovanju mletačkim vitezovima, napisana potvrdnica već spomenutog Zuanna Carnovallija (Charnouali), datirana na 24. srpnja 1634. Njome se službeno potvrđuje duždeva odluka o imenovanju kotorskog plemića Bartula, sina Berna-

rda Pime, mletačkim vitezom Svetoga Marka. Slijedi nedarirana (vjerojatno je objavljena istoga dana kada i Carnovallijeva potvrdnica) dukala dužda Francesca Erizza kojom se Bartul Pima svečano proglašava vitezom. Povelja također sadrži osnovne sažete podatke o zaslugama obitelji Pima za Mletačku Republiku i grad Kotor te se i ovdje (kao i u uvodnoj ispravi) još jednom

naglašavaju pregnuća i zasluge kapetana Nikole i doktora prava Jerolima Pime. Upravo radi njihovih zasluga i vjernosti obitelji Pima interesima Serenissime kroz prošlost, ovom se prigodom među mletačke odličnike uvrštava Bartul Bernardov Pima, također zaslužni odvjetak ove obitelji, a uz uobičajene općenite navode o njegovim pregnućima i zaslugama za mletačku državu posebno se ne specificiraju Bartulovi konkretni prinosi. Također, kao i u primjeru drugih imenovanih vitezova Svetoga Marka, i Bartulu se u završnom dijelu povelje odobravaju sva prava i privilegije koje od tada obdarenik slobodno može koristiti.

Proučavanje udjela Kotorana u elitnom mletačkom viteškom redu, nazvanom prema svetcu-zaštitniku Grada na laguna, zanimljiv je i nedovoljno proučen segment iz bokeljske društvene i vojne povijesti. U ovih su nekoliko nastavaka, koji ne teže cjelovitosti, predstavljeni odličnici-vitezovi Svetoga Marka iz uglednih kotorskih plemićkih obitelji Bolica Grbičić, Paskvali i Pima. Ujedno, ovaj sažet prilog nastoji upozoriti na neke manje znane sastavnice iz bokeljsko-mletačkih povijesnih veza i prožimanja tijekom dugih stoljeća opstojnosti bokeljskog prostora u sastavu Serenissime.

Blaženi Gracija

Piše:

Don Pavao MEDAČ

Ove godine slavimo obljetnicu 500 godina blažene smrti sina kotorske Crkve, blaženog Gracija iz Mula. Muo je staro ribarsko mjesto u blizini Kotora, u čijoj župnoj crkvi čuvamo i častimo moći bl. Gracija

Bl. Gracija je rođen u Mulu kod Kotora 27. studenoga 1438. godine, a kao redovnik augustinac na glasu je svetosti preminuo u Veneciji 09. studenoga 1508. godine. Od tada širi se kult pobožnosti „našem svecu“ koji je i danas živo prisutan u Crkvi kod katoličkog i pravoslavnog puka. Papa Leon XIII., 06. lipnja 1889. godine, potvrdio je njegovo blaženstvo i odobrio javno štovanje. Kao Blaženik je poznat vjernicima talijanskog, španjolskog, njemačkog a osobito hrvatskog govornog područja. Štujemo ga kao našeg sveca Euharistije, zaštitnik je ribara, pomoraca, zemljoradnika, sakristana, ministranata, neženja, a pomoćnik svima potrebnima koji se u Božju pomoć ufaju.

Ovih godina povećao se broj hodočasnika bl. Graciju na

Muo, a time i njegovih štovatelja. Kult pobožnosti prema ovom Blaženiku je i nakon 500 godina živ i vrlo impresivan. Svakog četvrtka na oltaru gdje se čuvaju i časte njegove moći slavimo Euharistiju. Okupljeni narod nakon sv. Mise ostaje u adoraciji pred Presvetim Oltarskim Sakramentom. Time želimo svijetu pokazati da idemo za primjerom bl. Gracija.

Ipak, čini se da šira javnost premalo poznaje blaženog Gracija. Svetkovina petstote obljetnice blaženikove smrti prigoda je da se o njemu više čuje. Preporučamo da se ove godine koja je pred nama organiziraju biskupijska ili župna hodočašća u Boku kotorsku, čime bi se dala prigoda Božjem puku da upozna svoga zaštitnika.

U povodu petstote obljetnice Gracijevе blažene smrti, 23. rujna, komisijski je pregledano njegovo tijelo. Teološko-litječnička komisija, koju je sazvao mjesni Ordinarij, pregledavši tijelo konstatirala je stanje koje gotovo nije promijenjeno od zadnjeg pregleda prije sto godina. Ovom je prigo-

dom promijenjeno i odijelo bl. Gracija koje je darovala augustinska zajednica iz Beča. Nakon pregleda Blaženikovog tijela na njegovu je čast slavljen sv. Misa koju je uz vikara augustinskog reda iz Beča p. Dominika Sadrawetza OSA, u zajedništvu sa svim bokokotorskim svećenicima slavio mons. Ilija Janjić, biskup kotorski. Okupljeni narod u lijepom broju, ovaj emotivni događaj popratio je zanosnim pjevanjem himna „Nut' slavno tijelo, našeg odvjetnika...“

Svečanu proslavu petstote obljetnice blažene smrti našeg sveca započet ćemo prigodnom trodnevnom pripravom od 06. do 08. studenoga sa sv. Misama u 16 sati. Na sam dan Svetkovine, u nedjelju 09. studenoga ove godine, sv. Misu predslavit će uzoriti gospodin Vinko kard. Puljić, nadbiskup i metropolita vrhbosanski, u zajedništvu s biskupima i svećenicima, također s početkom u 16 sati.

Boka i Muo tim povodom cijele ove godine očekuju povećani broj hodočasnika, a osobito prigodom same proslave petstote obljetnice.

**Nezavisni radio, Stari grad,
Trg od oružja, 85330 Kotor**

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država, Hrvatske i Crne Gore.

Distribuirana se na kioscima u Crnoj Gori, a putem pretplate stiže u Hrvatsku, Europu, Australiju, SAD...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

Pretplatite se!

NARUDŽBENICA

Ovim neopozivo naručujem primjeraka "Hrvatskog glasnika"

Ime i prezime/naziv tvrtke

Ulica i broj

Grad

Poštanski broj

Država

Tel/fax

E-mail

Datum

Potpis/pečat

PRODAJNA MJESTA

Hrvatski glasnik možete kupiti ispred katedrale sv. Tripuna, na Kamenom kiosku i sljedećim prodajnim mjestima Bega pressa:

Podgorica: Ivana Vujoševića, kućica
Momišići
PC Kruševac- Svijet
Centar - maloprodaja
Njegoševa ulica - Globus

Bar: Trafika SDK
Kostraca

Ulcinj: Bulevar- maloprodaja

Budva: Prolaz - maloprodaja
Spas - maloprodaja

Tivat: Anja
Pantomarket
Sturi
Dragana
Maprenat

Cetinje: Pazar, maloprodaja

Kotor: Pantomarket
Riva kod kamenog kioska

Herceg Novi: Tažeks - Bijela
Mješovito 33
Grbo MNM
Knežević Company
Pantomarket Centar
Knjižara So

Risan: Centar

Financijska sredstva za pripremu i tiskanje osiguravamo zahvaljujući donatorima i sponzorima, među kojima su INA Crna Gora, Ledo Montenegro, Turistička zajednica Grada Zagreba, AdriaMar, Split Ship Management, Podravka, Radio Kotor, Radio Skala...

**Ukoliko ste zainteresirani za suradnju,
kontaktirajte nas na tel: +382 304 232, +382 69 700 720,
ili e-mail hgd-kotor@cg.yu**

Hrvatski **glasnik**

PRETPLATITE SE!

Za Crnu Goru:

18 eura

na žiro račun
510-10418-20
Crnogorska komercijalna
banka

Za Hrvatsku:

180 kuna

na kunski račun
23600001101667657,
Zagrebačka banka d.d.,
Poslovnica Dubrovnik
Vukovarska 7,
20 000 Dubrovnik

Za inozemstvo:

24 eura

na devizni račun HR
7723600001101667657,
Zagrebačka banka d.d.,
Poslovnica Dubrovnik
Vukovarska 7, 20 000
Dubrovnik

**Ovu narudžbenicu i kopiju uplatnice pošaljite na adresu izdavača:
Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, Zatvoreni bazen Škaljari, 85330 Kotor, Crna Gora
Pretplatiti se možete i u Uredu HGDCG u Kotoru**

Zašto odabrati propan-butan plin u malim spremnicima?

MALI SPREMNIK ODGOVOR NA SVE VAŠE POTREBE

Mali spremnik I propan-butan plin su kvalitetno rješenje za obiteljsku kuću, stambenu zgradu, restoran, hotel, obrt, malu industriju I poljoprivredu.

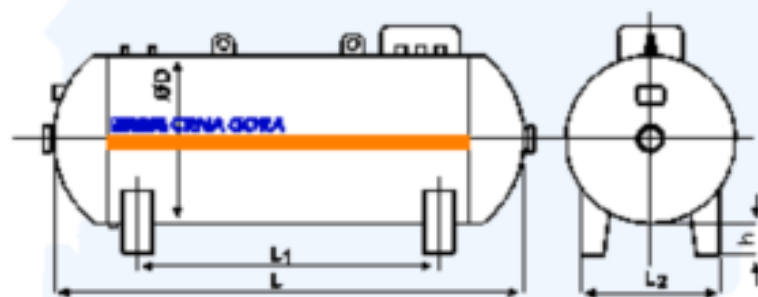
1 kg PROPAN-BUTAN plina zamjenjuje:

3-6 kg drva

1,5-2 kg ugljena

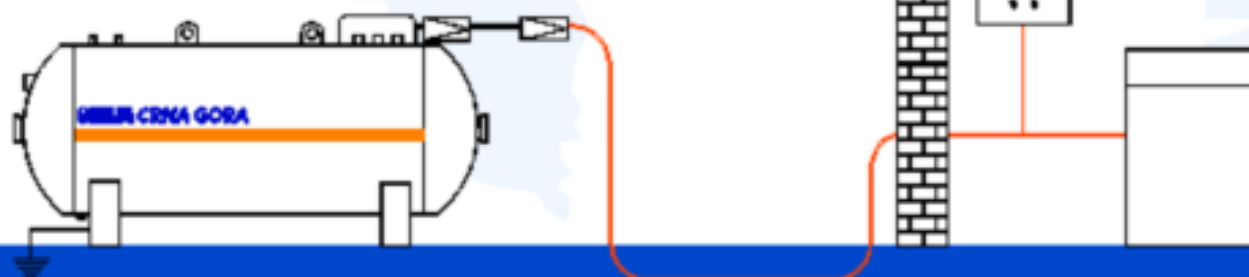
1,12l ložljivog ulja

12,8 kW električne energije

napre- tisk (Pa)	ØD (mm)	L (mm)	L ₁ (mm)	L ₂ (mm)	h (mm)
1000	800	2190	1400	700	100
1800	1000	2476	1500	750	100
2700	1250	2480	1550	850	100
4850	1250	4300	2000	950	100

- praktičnost upotrebe
- ekonomičnost
- prilagodljivost svim konfiguracijama tla
- estetsko uklapanje u okoliš

ZAGREB CROATIA

Ljubav
na prvi pogled

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

tel. + 385 1 481 40 51, 481 40 52, 481 40 54, fax + 385 1 481 40 56

e-mail: info@zagreb-touristinfo.hr www.zagreb-touristinfo.hr

